

Concurrentiekracht van de Nederlandse pluimveevleessector

LEI

WAGENINGEN UR

Concurrentiekracht van de Nederlandse pluimveevleessector

P.L.M. van Horne

LEI-rapport 2013-037

Mei 2013

Projectcode 2273000407

LEI Wageningen UR, Den Haag

Het LEI kent de volgende onderzoeksvelden:

Sector & Ondernemerschap

Regionale Economie & Ruimtegebruik

Markt & Ketens

Internationaal Beleid

Natuurlijke Hulpbronnen

Consument & Gedrag

Concurrentiekracht van de Nederlandse pluimveevleessector

P.L.M van Horne

LEI-rapport 2013-037

ISBN/EAN: 978-90-8615-635-1

65 p., fig., tab., bijl.

Project BO-12.06-002-005, 'Concurrentiekracht pluimveesector'

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het EZ programma Beleidsondersteunend Onderzoek; Thema: Ondernemerschap en Innovatie en in opdracht van het Productschap Pluimvee en Eieren.

Foto omslag: De Beeldkuil/Marcel Bekken

Bestellingen

070-3358330

publicatie.lei@wur.nl

Deze publicatie is beschikbaar op www.wageningenUR.nl/lei

© LEI, onderdeel van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, 2013
Overname van de inhoud is toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Woord vooraf	7
	Samenvatting	8
	S.1 Belangrijkste uitkomsten	8
	S.2 Overige uitkomsten	9
	S.3 Methode	10
	Summary	11
	S.1 Key findings	11
	S.2 Complementary findings	12
	S.3 Methodology	13
1	Inleiding	14
	1.1 Probleemstelling en doelstelling	14
	1.2 Werkwijze	14
	1.3 Opbouw van het rapport	15
2	Vleeskuikensector in Nederland	16
	2.1 Structuur	16
	2.2 Inkomen	16
	2.3 Solvabiliteit	17
	2.4 Kostprijsontwikkeling	18
	2.5 Productierechten	19
3	Markt voor pluimveevlees in Nederland, Duitsland en enkele omringende landen	20
	3.1 Inleiding	20
	3.2 Nederland	20
	3.3 Duitsland	23
	3.4 Overige omringende landen	26
4	Kostprijzen vleeskuikens 2011 in Europa	29
	4.1 Inleiding	29
	4.2 Kostprijs vleeskuikens in enkele EU-landen	29
	4.3 Kostprijs na slachten	33
	4.4 Invloed van regelgeving op de kostprijs in Nederland	36

5	Kostprijs vleeskuikens 2011 buiten Europa	38
	5.1 Inleiding	38
	5.2 Kostprijs vleeskuikens in enkele landen buiten Europa	38
	5.3 Kostprijs na slachten	41
	5.4 Aanbiedingsprijs van pluimveevlees uit derde landen	42
6	Markt voor tussensegment pluimveevlees	46
	6.1 Inleiding	46
	6.2 Nederland	46
	6.3 Duitsland	48
	6.4 Verenigd Koninkrijk	49
	6.5 Frankrijk	50
7	Conclusies en analyse concurrentiekracht	52
	Referenties	59
	Bijlagen	62
	1 Productie en consumptie van pluimveevlees en kuikenvlees in enkele omringende landen	62
	2 Methode van kostprijsberekening	64

Woord vooraf

Het LEI heeft op verzoek van het ministerie van Economische Zaken (EZ) en het Productschap Pluimvee en Eieren (PPE) een onderzoek uitgevoerd naar de concurrentiekracht van de Nederlandse pluimveevleessector. Centrale vraag daarbij is of de Nederlandse pluimveevleesketen concurrerend is. Belangrijk onderdeel van de studie is een vergelijking van de huidige en toekomstige positie van de Nederlandse pluimveevleesketen ten opzichte van de belangrijkste concurrerende productielanden. In deze studie zijn de productiekosten van pluimveevlees in Nederland vergeleken met de productiekosten in het belangrijke afzetgebied Duitsland en het Verenigd Koninkrijk en met die van enkele concurrerende landen in Noordwest-Europa. Ook is een vergelijking gemaakt van productiekosten van pluimveevlees met enkele landen buiten Europa.

Deze studie is begeleid door een commissie met daarin vertegenwoordigers van het ministerie EZ, het productschap PPE, de Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders (NOP), de Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP) en de Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie (NEPLUVI). Deze commissie is enkele malen bij elkaar geweest voor overleg over de werkwijze en aanpak van de studie en om het concepteindrapport te bespreken. Voor de internationale vergelijking van de productiekosten hebben vele instellingen, organisaties en bedrijven in binnen- en buitenland data en informatie aangeleverd. Onze dank gaat uit naar de leden van de begeleidingscommissie en alle personen die informatie hebben verstrekt ten behoeve van dit project.

Ir. L.C. van Staalduinen
Algemeen Directeur LEI Wageningen UR

Samenvatting

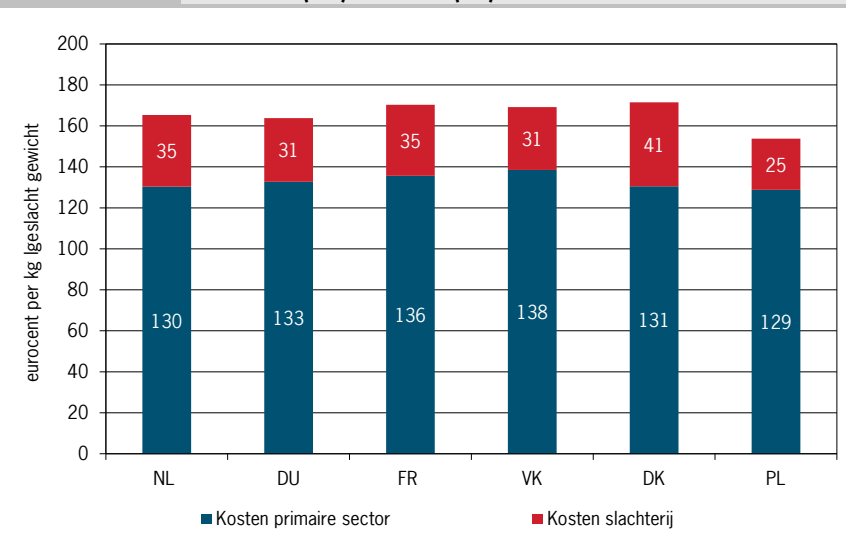
S.1 Belangrijkste uitkomsten

De Nederlandse pluimveevleessector is concurrentiekrachtig in Europa dankzij een lage kostprijs op het primaire bedrijf en de efficiënte ketenorganisatie.

De productie van pluimveevlees van vleeskuikens in Nederland is de laatste jaren gestaag toegenomen. Het merendeel van de aanvoer van de Nederlandse slachterijen komt van Nederlandse vleeskuikenhouders, maar de aanvoer van buitenlandse bedrijven neemt toe en bedroeg in 2011 16%. Het Nederlandse kuikenvlees wordt voor meer dan de helft geëxporteerd, waarbij Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk de belangrijkste bestemmingen zijn. In deze landen was in 2011 de kostprijs voor het houden van vleeskuikens op het primaire bedrijf hoger dan in Nederland. De kostprijs na slachten was in 2011 in Nederland vergelijkbaar met Duitsland, lager dan in Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Denemarken maar hoger dan in Polen. Voor de komende jaren wordt dan ook een toenemende concurrentie verwacht vanuit Polen. Het Nederlandse product zal zich in de markt moeten onderscheiden op basis van een meer duurzame productie met een hoger niveau van dierenwelzijn en voedselveiligheid.

In alle Europese landen worden vooral gangbare vleeskuikens gehouden op gespecialiseerde bedrijven. De kostprijs voor Nederland is vergeleken met de omliggende landen. Figuur S.1 geeft de kostprijs per kg geslacht product voor het primaire bedrijf en na het slachten. Sterke punten voor de Nederlandse pluimveevleesketen zijn de lagere voerprijs en goede technische resultaten in de primaire sector en de efficiënte ketenorganisatie van de slachterijen. Ongunstig zijn de mestafzetkosten en de hoge energiekosten (energiebelasting).

Figuur S.1   **Kostprijs van primaire productie en slachten van vleeskuikens (in centen per kilogram geslacht gewicht) in Nederland (NL), Duitsland (DU), Frankrijk (FR), Verenigd Koninkrijk (VK), Denemarken (DK) en Polen (PL) in 2011**

Naast het gangbare kuikenvlees neemt in de landen in Noordwest-Europa de productie van het tussensegment toe. In Nederland is dit vooral de productie met het Beter Leven-kenmerk ('scharrelvleeskuikens'). In Duitsland is recent door de Duitse Dierenbescherming een dergelijk kenmerk geïntroduceerd en in het VK ('Freedom Food') en Frankrijk (Certifié en Label Rouge) kent men al langer dergelijk onderscheidend pluimveevlees. De houderij-eisen wijken per land af van de Nederlandse criteria. Dit belemmert de mogelijkheden om het Nederlandse tussensegment, in de huidige vorm, te exporteren naar de omliggende landen.

S.2 Overige uitkomsten

De kostprijs van vleeskuikens in Nederland is ook vergeleken met enkele landen buiten de EU. Vooral Brazilië en de Verenigde Staten zijn hierbij van belang als wereldwijd belangrijkste exporteurs van pluimveevlees. De kostprijs van kuikenvlees in 2011 voor Brazilië en Argentinië was 26% lager en voor de Verenigde Staten 23% lager dan in Nederland. In deze landen is de kostprijs lager door een lagere voerprijs (een groot lokaal aanbod van veevoergrondstoffen), lagere

kosten voor huisvesting en arbeid en het ontbreken van mestafzetkosten. Ook is de kostprijs lager door het ontbreken van wet- en regelgeving op het terrein van milieu, voedselveiligheid en dierenwelzijn. Voor de Nederlandse vleeskuikenhouder was het aandeel van kosten direct gerelateerd aan Nederlandse en Europese wetgeving in 2011 bijna 7%. In de huidige situatie beschermen invoerheffingen de EU van grote hoeveelheden invoer van pluimveevlees uit derde landen.

S.3 Methode

Voor het onderzoek is allereerst informatie verzameld over productie en consumptie van pluimveevlees in Nederland en de omliggende landen. Deze data zijn geanalyseerd en in tabellen en grafieken gepresenteerd. Hierbij is gebruik gemaakt van binnen- en buitenlandse bronnen in de vorm rapporten, publicaties, artikelen, websites evenals persoonlijke communicatie met deskundigen. In de tweede fase van het onderzoek zijn voor de belangrijkste landen binnen en buiten de EU de kostprijzen berekend op boerderijniveau en na het slachten. Hiervoor zijn voor elk van deze landen de basisuitgangspunten verzameld: prijzen (van diervoeders, eendagskuikens), technische resultaten (eindgewicht, voerhoeveelheid), investeringen (stallen en inventaris) en overige kosten (rente, arbeid en mestafvoer). Voor alle landen zijn volgens het Nederlandse model de kostprijzen berekend. Het basisjaar voor de berekeningen was 2011. De totale kosten zijn omgerekend naar euro's op basis van de gemiddelde wisselkoers in 2011.

Summary

Competitiveness of the Dutch poultrymeat sector

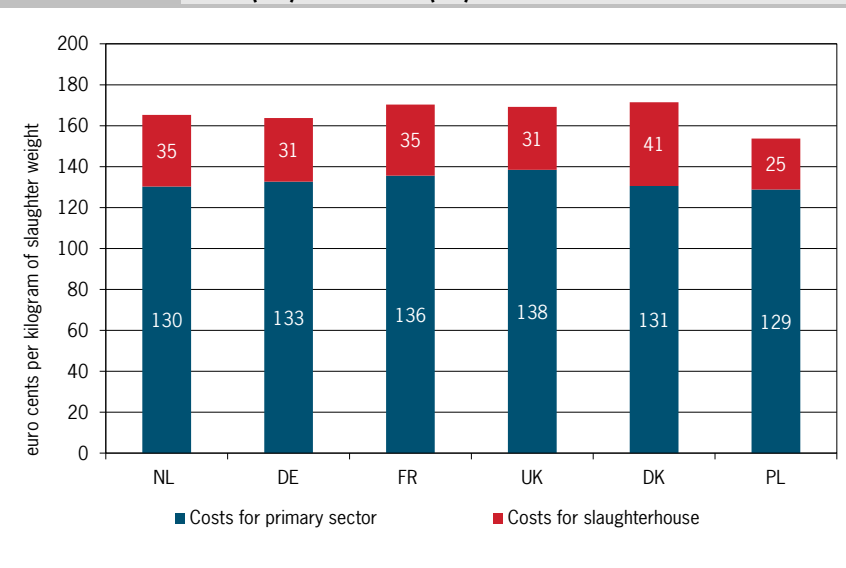
S.1 Key findings

The Dutch poultrymeat sector is competitive within Europe thanks to lower production costs at farm level and the efficient chain organisation.

The production of poultry meat from broilers in the Netherlands has been increasing steadily over recent years. The majority of the supply from Dutch slaughterhouses originates from Dutch broiler farms, but the proportion supplied from farms outside the Netherlands is increasing and amounted to 16% in 2011. More than half of Dutch poultrymeat is exported, with Germany, the United Kingdom and France forming the most important destinations. In these countries, the costs of keeping broilers for primary producers were higher than in the Netherlands in 2011. The production costs after slaughter in the Netherlands in 2011 were comparable to those in Germany, lower than those in France, the United Kingdom and Denmark, but higher than in Poland. Over the coming years, increasing competition is therefore expected from Poland. The Dutch product will have to distinguish itself within the market on the basis of more sustainable production with a higher level of animal welfare and food safety.

In all European countries, primarily conventionally-reared broilers are kept on specialised farms. The production costs for the Netherlands are comparable with the neighbouring countries. Figure S.1 presents the production costs per kg of slaughtered product for the primary production broiler farm and after slaughter. Strengths for the Dutch poultry chain include the lower feed price and the good results within the primary sector and the efficient chain organisation of the slaughterhouses. Unfavourable aspects are the manure disposal costs and the high energy costs (energy taxes).

Figure S.1 Costs of primary production and the slaughter of broilers (euro cents per kilogram of slaughter weight) in the Netherlands (NL), Germany (DE), France (FR), United Kingdom (UK), Denmark (DK) and Poland (PL) in 2011

Besides conventionally-produced poultry meat, the production of the intermediate segment in countries in north-western Europe is increasing. In the Netherlands, this primarily relates to production under the *Beter Leven* ('Better Life') quality mark, i.e. various levels of free range chickens. Similar quality marks have recently been introduced in Germany by the German animal welfare society, while in the UK ('Freedom Food') and in France ('*Certifié*' and '*Label Rouge*') poultry has been distinguished in this manner for a while already. The farming requirements vary between countries and are different from the Dutch criteria. This obstructs the possibilities for the Dutch intermediate segment in its current form to export to neighbouring countries.

S.2 Complementary findings

The production costs of broilers in the Netherlands have also been compared with a few countries outside the EU. Brazil and the United States are particularly significant in this regard, as the world's most important exporters of poultry

meat. The production costs for chicken in 2011 for Brazil and Argentina were 26% lower than for the Netherlands, while in the United States they were 23% lower. The lower production costs in these countries is due to lower feed prices (large-scale local supply of food ingredients of animal feed), lower costs for housing and labour and the absence of manure disposal costs. The production costs are also kept low by the absence of legislation and regulations in the areas of the environment, food safety and animal welfare. For Dutch broiler farmers, the share of costs directly related to Dutch and European legislation in 2011 was almost 7%. In the current situation, import levies protect the EU against large-scale imports of poultry meat from other countries.

S.3 Methodology

For the purposes of the study, information was first collected about the production and consumption of poultry in the Netherlands and neighbouring countries. This data was then analysed and presented in tables and graphs. To this end, use was made of sources from both within and outside the Netherlands in the form of reports, publications, articles, websites and personal communications with experts. In the second phase of the study, the production costs were calculated for the most important countries within and outside the EU, both at farm level and after slaughter. To this end, the basic starting points have been brought together for each of these countries: prices (of animal feed, day-old chicks etc.), technical results (end-weight, amount of feed, etc.), investments (poultry houses and inventory) and other costs (interest, labour and manure disposal). The production costs have been calculated for all the countries in accordance with the Dutch model. The baseline year for the calculations was 2011. The total costs have been converted into euros on the basis of the average exchange rate in 2011.

1 Inleiding

1.1 Probleemstelling en doelstelling

De inkomens van de primaire pluimveebedrijven staan al jaren onder druk. Pluimveebedrijven moeten continu investeren om te voldoen aan wetgeving op het terrein van dierenwelzijn, voedselveiligheid en milieu. Hierdoor is de solvabiliteit afgenomen. De vraag kan gesteld worden of de pluimveebedrijven de komende jaren nieuwe investeringen kunnen doen om zo tegemoet te komen aan maatschappelijke wensen. Veel kostprijsverhogende maatregelen kunnen niet of nauwelijks worden doorberekend in de prijzen. Gelijktijdig wordt de internationale markt, naar verwachting, verder geliberaliseerd. Tegen deze achtergrond is het wenselijk om een analyse te maken van de concurrentiekracht van de Nederlandse pluimveeketens en de kansen en bedreigingen voor de sector in beeld te brengen.

1.2 Werkwijze

In dit onderzoek is onderscheid gemaakt naar de beide deelsectoren eieren en pluimveevlees. Het onderzoek voor de eierketen wordt apart gerapporteerd in een LEI-onderzoeksrapport. In dit rapport worden de resultaten beschreven voor de pluimveevleesketen. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van bestaande studies en rapporten van onderzoeksinstituten en commissies. Bij aanvang van de studie is de huidige situatie in beeld gebracht om vervolgens vanuit deze analyse de kansen en bedreigingen evenals de sterke en zwakke punten van de kuikenvleesketen te beschrijven. Een belangrijk onderdeel van de studie was de kostprijsvergelijking. Voor vleeskuikens is een vergelijking gemaakt van de Nederlandse kostprijs met de kostprijs in enkele andere EU-landen en enkele derde landen. Deze vergelijking was de basis voor de analyse van de concurrentiekracht van de Nederlandse kuikenvleessector binnen Europa en vervolgens de positie van de Nederlandse en Europese kuikenvleessector op de wereldmarkt.

1.3 Opbouw van het rapport

Na een korte beschrijving van de sector in hoofdstuk 2, waarbij het accent ligt op de structuur en inkomensontwikkeling, wordt in hoofdstuk 3 de markt voor kuikenvlees in Nederland, Duitsland en enkele omliggende landen beschreven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 de kostprijs van vleeskuikens in Nederland vergeleken met enkele andere EU-landen en in hoofdstuk 5 wordt deze vergelijking gemaakt met enkele derde landen. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de productie en afzet van vleeskuikens in het tussensegment. Het rapport wordt afgesloten met hoofdstuk 7 met daarin de conclusies en een overzicht met kansen en bedreigingen evenals de sterke en zwakke punten van de Nederlandse kuikenvleessector.

2 Vleeskuikensector in Nederland

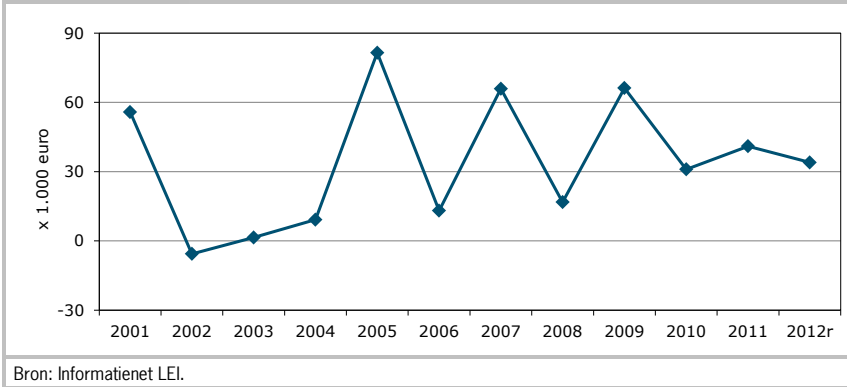

2.1 Structuur

In 2012 werden op 580 bedrijven 43,8 miljoen vleeskuikens gehouden. Hiervan waren 430 bedrijven gespecialiseerde vleeskuikenbedrijven die samen 89% van de vleeskuikens houden. Gemiddeld houden de gespecialiseerde bedrijven in 2012 ruim 90.000 vleeskuikens per bedrijf (Van der Meulen et al., 2012). Het overgrote deel van de bedrijven houdt gangbare vleeskuikens. Het aantal bedrijven met biologische vleeskuikens is de afgelopen jaren stabiel. De productie van biologisch pluimveevlees vindt plaats op 12 (kleine) bedrijven (DLIB, 2012). Daarnaast worden op steeds meer bedrijven vleeskuikens gehouden in het tussensegment. Het tussensegment neemt voor een aantal duurzaamheidsaspecten (vooral voor dierenwelzijn) een positie in tussen gangbaar en biologisch. Eind 2012 werd op circa 45 bedrijven scharrelvleeskuikens (Volwaard en Puur Eerlijk met één ster volgens het Beter Leven-kenmerk) en op 25 bedrijven het Gildehoen-concept toegepast. Medio 2012 werd het aandeel tussensegment vleeskuikens geschat op 2 à 3% (Ellen et al., 2012).

2.2 Inkomen

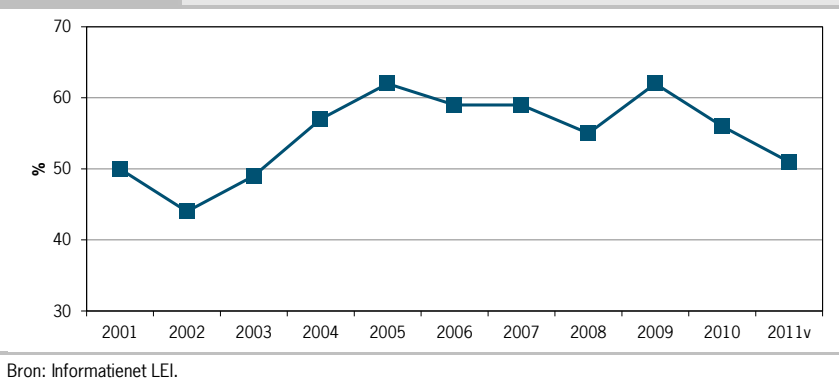
Het LEI berekent jaarlijks de bedrijfsresultaten en inkomens van vleeskuikenbedrijven (Van der Meulen et al., 2012). Figuur 2.1 geeft de ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf voor vleeskuikenbedrijven van 2001 tot en met 2012. Het inkomen wordt berekend per onbetaalde arbeidsjaareenheid. Het inkomen van 2012 betreft een raming. Figuur 2.1 laat zien dat er duidelijke verschillen zijn in inkomen tussen de jaren. De laatste jaren was het inkomen 30 tot 40.000 euro. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat er tussen de bedrijven grote verschillen zijn in bedrijfsresultaat en inkomen. Deze verschillen in inkomen worden voor een deel veroorzaakt door verschillen in kostprijs (Van Horne, 2009).

Figuur 2.1**Ontwikkeling van inkomen uit bedrijf van vleeskuiken-
bedrijven (x 1.000 euro per onbetaalde arbeidsjaareenheid)
2001 tot en met 2011 en 2012 (raming)**

2.3 Solvabiliteit

De solvabiliteit is het aandeel eigen vermogen van het totale bedrijfsvermogen. Bij vleeskuikenbedrijven is een belangrijk deel van het vermogen vastgelegd in gebouwen en stalrichting. Ook is op een aantal bedrijven kapitaal vastgelegd in pluimveerechten (Boone en Dolman, 2010). Figuur 2.2 geeft het verloop van de solvabiliteit op vleeskuikenbedrijven tussen 2001 en 2011. De gemiddelde solvabiliteit schommelt de laatste jaren rond 50 à 60%. Aan het einde van het jaar 2009 was de gemiddelde solvabiliteit relatief hoog (62%) door de hogere inkomens in dat jaar. In 2010 was de gemiddelde solvabiliteit 56% en het voorlopige cijfer voor 2011 is 51%. Er zijn echter grote verschillen in solvabiliteit tussen bedrijven. Indien de solvabiliteit lager is dan 50% kan mogelijk financiering van extra investeringen lastig worden. Het percentage bedrijven met een solvabiliteit lager dan 50% was in 2009 en 2010 respectievelijk 28 en 35%. Grote investeringen hebben gevolgen voor de solvabiliteit, zeker als de eigen kasstroom klein is door matige inkomens. De financiële buffer om nieuwe tegenslagen op te vangen is dan gering.

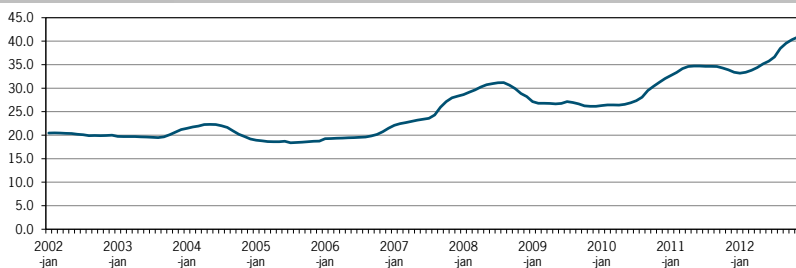
Figuur 2.2   **Ontwikkeling van de solvabiliteit op vleeskuikenbedrijven
tussen 2001 en 2011**

2.4 Kostprijs ontwikkeling

De kostprijs van vleeskuikens wordt voor een belangrijk deel bepaald door de prijs van het voer. In een voorgaande studie (Van Horne, 2009) is de kostprijs van vleeskuikens voor Nederland in 2007 berekend op 76 cent per kg levend gewicht gebaseerd op een voerprijs van 24,6 euro per 100 kg. De voerprijs is in de jaren na 2007 fors gestegen. Figuur 2.3 geeft de ontwikkeling van de voerprijs tussen 2002 en 2012. De eerste prijsstijging van vleeskuikenkorrel was in 2008, gevolgd door een piek in 2011 en 2012. Het gevolg was een forse toename in de kostprijs voor vleeskuikens. In vergelijking met de kostprijs van 76 cent in 2007 is de kostprijs van vleeskuikens in 2011 gestegen naar 91 cent per kg levend gewicht.

Figuur 2.3   **Ontwikkeling voerprijs (vleeskuikenkorrel) volgens het LEI (euro per 100 kg, exclusief btw)**

Bron: LEI, Prijs-informatie-desk.

2.5 Productierechten

Nederland kent een systeem van productierechten. Dit betekent dat een pluimveebedrijf dat het aantal dieren wil uitbreiden pluimveerechten moet aankopen. In de meststoffenwet, zoals die nu van kracht is, is opgenomen dat het stelsel van varkens- en pluimveerechten tot 2015 in werking blijft. Om een beeld te geven van de invloed op de kostprijs is een voorbeeld uitgewerkt. De aankoopprijs voor een pluimveerecht is bijvoorbeeld 8 euro (de prijs per recht varieert en was in 2008 10 euro en medio 2012 was de prijs 6 euro). Een pluimveerecht geeft de mogelijkheid om 2 extra vleeskuikens te houden. Indien dit pluimveerecht in 5 jaar wordt afgeschreven en de rente is 4%, dan zijn de jaarkosten per vleeskuikenplaats 0,88 euro. Bij een productie van 15 kg levend gewicht per vleeskuikenplaats per jaar is dit bijna 6 cent per kg. Voor een bedrijf waar het aantal dierplaatsen met bijvoorbeeld 25% is toegenomen op basis van de aankoop van pluimveerechten wordt de kostprijs voor het gehele bedrijf verhoogd met circa 1,5 cent per kg levend gewicht.

3 Markt voor pluimveevlees in Nederland, Duitsland en enkele omliggende landen

---

3.1 Inleiding

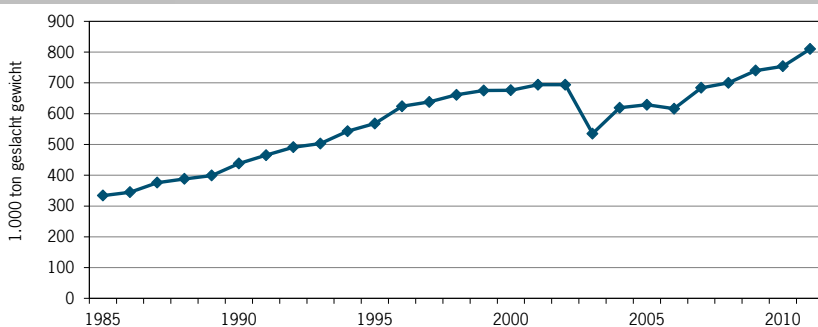
In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen in de markt voor pluimveevlees voor een aantal landen beschreven. Naast Nederland zijn Duitsland en het Verenigd Koninkrijk belangrijke bestemmingen van Nederlands pluimveevlees. In paragraaf 3.2 wordt de markt voor pluimveevlees in Nederland beschreven en in paragraaf 3.3 worden de belangrijkste ontwikkelingen in Duitsland beschreven. In paragraaf 3.4 worden de belangrijkste ontwikkelingen in enkele omliggende landen beschreven, namelijk VK, Frankrijk, België en Denemarken. In de statistieken van pluimveevlees wordt onderscheid gemaakt tussen pluimveevlees en kuikenvlees. Pluimveevlees heeft betrekking op vlees van alle soorten pluimvee: vleeskuiken, leghennen, ouderdieren, kalkoenen en eenden. Het overgrote deel van de pluimveevleesproductie heeft betrekking op kuikenvlees. Omdat deze studie zich richt op de vleeskuikensector zal in dit hoofdstuk, indien mogelijk, expliciet de productie of de consumptie van kuikenvlees benoemd worden.

3.2 Nederland

Productie

In 2011 was de totale productie van kuikenvlees van de Nederlandse slachterijen 810.000 ton geslacht gewicht. Figuur 3.1 geeft het verloop van de productie vanaf 1985. Uit deze figuur blijkt dat de Nederlandse productie gestaag stijgt (PVE, 2012b). Door de uitbraak van vogelgriep in 2003 was de productie in de navolgende jaren lager, maar vanaf 2008 was de productie weer op het oude niveau en sindsdien is de stijgende lijn in productie weer voortgezet. Van de totale productie in 2011 (810.000 ton) was 710.000 ton afkomstig van Nederlandse vleeskuikenbedrijven (bruto binnenlands product). Het verschil in productie, zijnde 100.000 ton, is het saldo van invoer levende kuikens (130.000 ton geslacht gewicht) en uitvoer van levende kuikens (30.000 ton geslacht gewicht). De invoer van buitenlandse kuikens is voor de Nederlandse slachterijen steeds belangrijker. In 2011 was 16% van de aanvoer bij de Nederlandse slachterijen afkomstig uit het buitenland (vooral uit Duitsland).

Figuur 3.1   **Ontwikkeling productie (in 1.000 ton geslacht gewicht) in Nederland**

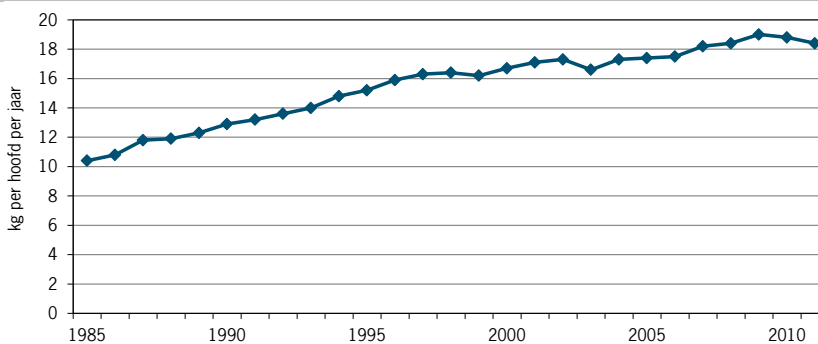

Bron: PVE (2012b).

Consumptie

De consumptie van pluimveevlees was in 2011 22,3 kg per hoofd van de bevolking. Dit verbruik heeft betrekking op meerdere soorten pluimveevlees, waarbij kuikenvlees de belangrijkste soort is. Het verbruik van kuikenvlees was in 2011 18,4 kg per hoofd per jaar. Figuur 3.2 geeft de ontwikkeling in het verbruik van kuikenvlees vanaf 1985. Na de forse toename in de jaren tachtig en negentig is de toename in verbruik vanaf 2000 gematigd. Toch was er elk jaar een kleine toename in verbruik, met uitzondering van 2003 (als gevolg van de uitbraak van vogelgriep) en 2011. De daling van het verbruik in 2011 werd veroorzaakt doordat de retail in 2011 minder acties met kip had dan in 2010 (PVE, 2012).

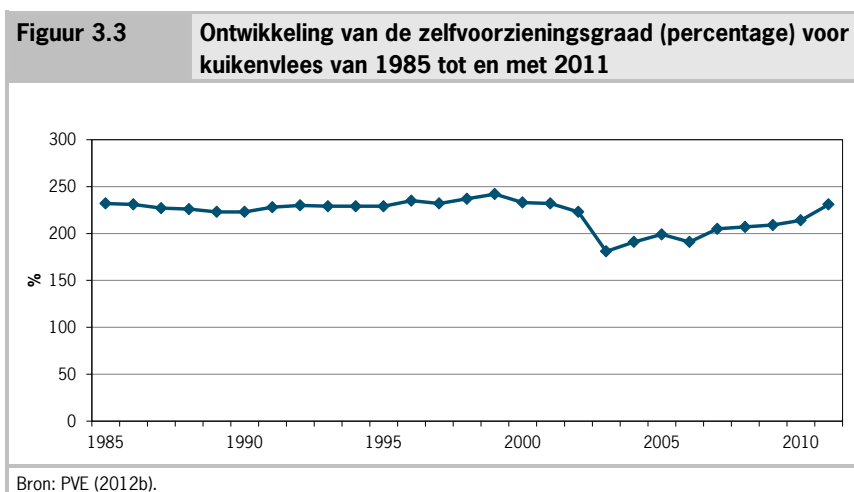
Figuur 3.2   **Ontwikkeling van de totale consumptie van kuikenvlees (kg per hoofd per jaar)**

Bron: PVE (2012b).

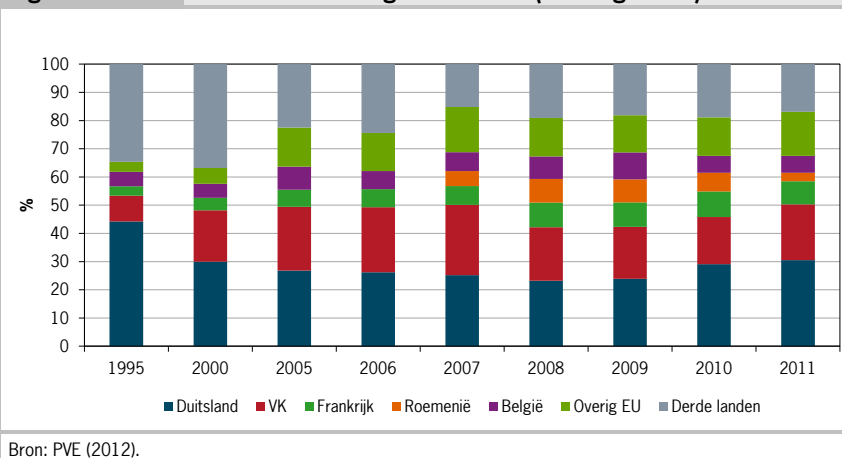
Export

Meer dan 60% van de Nederlandse productie wordt geëxporteerd. Volgens cijfers van het PVE was de zelfvoorzieningsgraad voor kuikenvlees in 2011 231%. De zelfvoorzieningsgraad geeft de verhouding tussen de productie en de consumptie. Een zelfvoorzieningsgraad van 231% betekent dat Nederlandse productie gelijk is aan 2,3 maal de hoeveelheid van de Nederlandse consumptie. Figuur 3.3 geeft het verloop van de zelfvoorzieningsgraad vanaf 1985. De laatste jaren stijgt de zelfvoorzieningsgraad van 205% in 2007 tot 231% in 2011.

Nederlands kuikenvlees wordt vooral als vers product geëxporteerd naar de omliggende landen. Figuur 3.4 geeft een overzicht van de belangrijkste exportbestemmingen (in % van gewicht) van kuikenvlees in de periode 1995 tot en met 2011. In 2011 waren de belangrijkste bestemmingen: Duitsland (31%), VK (20%), Frankrijk (8%), België (6%) en Roemenië (3%). Het aandeel EU-landen was 83%. De overige 17% gaat naar derde landen, waarbij belangrijkste bestemmingen zijn Rusland, Oekraïne, Hongkong en enkele Afrikaanse landen (PVE, 2012).

Figuur 3.4   **Uitvoerbestemming kuikenvlees (% van gewicht) 1995-2011**

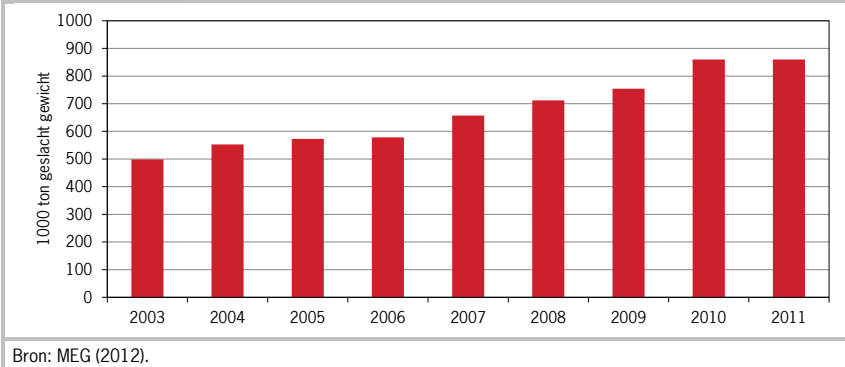

3.3 Duitsland

De netto Duitse productie was in 2011 860.000 ton geslacht gewicht. Deze productie is gebaseerd op het aantal slachtingen door Duitse slachterijen. De productie door Duitse vleeskuikenbedrijven is hoger zijn door de substantiële uitvoer van levende vleeskuikens. De uitvoer betreft vooral levende kuikens uit het westen van Duitsland naar Nederlandse slachterijen. In 2011 was de brutoproductie van kuikenvlees 1.090.000 ton. Bijlage 1 geeft een volledig overzicht van de ontwikkeling in brutoproductie vanaf 2006. De ontwikkeling van de netto Duitse productie tussen 2003 en 2011 wordt weergegeven in figuur 3.5. Hieruit blijkt dat de Duitse productie de laatste jaren duidelijk is toegenomen. Sinds 2005 is de productie met 50% toegenomen.

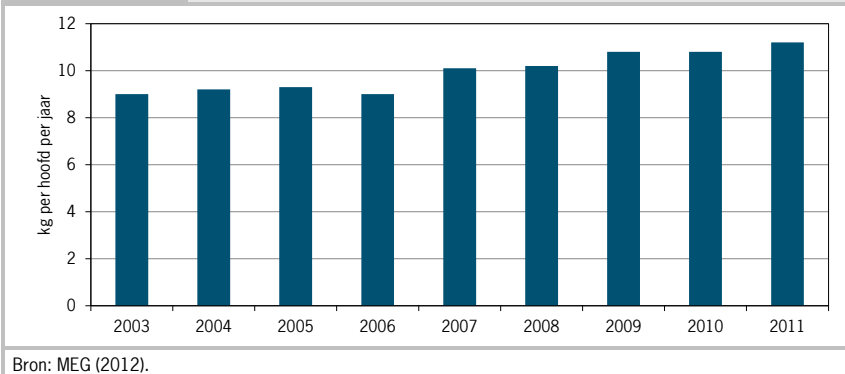
Figuur 3.5 Productie (1.000 ton geslacht gewicht) van kuikenvlees van Duitse slachterijen tussen 2003 en 2011

Consumptie

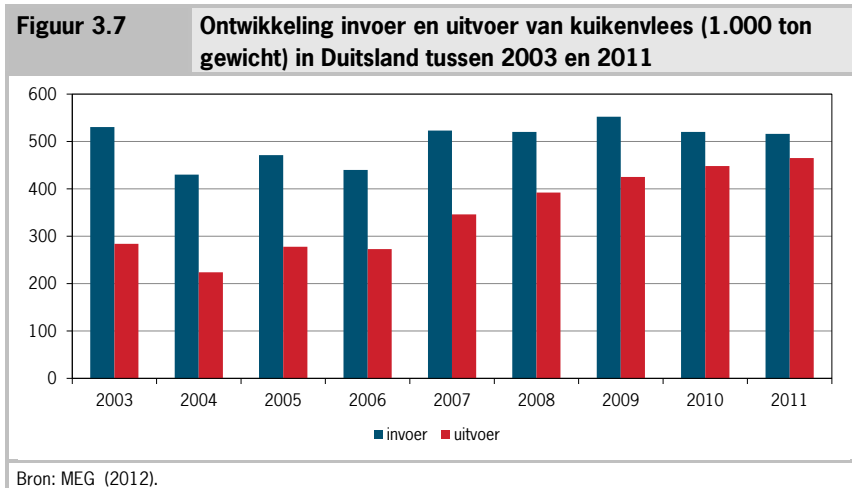
De consumptie van kuikenvlees in Duitsland was in 2011 11,2 kg per hoofd per jaar. In vergelijking met Nederland (verbruik 18,5 kg in 2011) is het Duitse verbruik relatief laag. Het verbruik in Duitsland neemt jaarlijks toe. Figuur 3.6 geeft het verbruik in de periode 2003 tot en met 2011. Uit de figuur blijkt dat het verbruik elk jaar iets toeneemt. Het lagere verbruik in 2006 werd veroorzaakt door een lagere consumptie als gevolg van de grote media-aandacht voor vogelgriep.

Figuur 3.6 Consumptie van kuikenvlees (kg per hoofd per jaar) in Duitsland tussen 2003 en 2011

Import en export

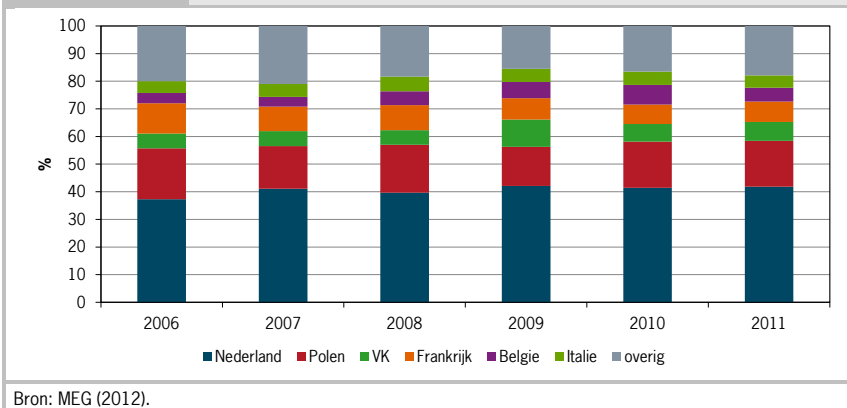
De uitvoer van kuikenvlees vanuit Duitsland is de laatste jaren fors toegenomen. In 2011 bedroeg de uitvoer 465.000 ton. Een toename van 65% ten opzichte van 2005 toen de uitvoer 278.000 ton bedroeg. De invoer van kuikenvlees in 2011 was 516.000 ton. De invoer van kuikenvlees is de laatste jaren redelijk stabiel gebleven en schommelt rond de 500.000 ton. Figuur 3.7 geeft de ontwikkeling van zowel uitvoer als invoer van kuikenvlees in Duitsland vanaf 2003.

Het resultaat van de eigen productie, het binnenlands verbruik en de import en export is de zelfvoorzieningsgraad. De laatste jaren was deze zelfvoorzieningsgraad hoger dan 100%. De snelle toename in zelfvoorzieningsgraad blijkt uit de volgende cijfers: 83% in 2003, 100% in 2006 en 124% in 2011.

Zoals aangegeven, blijft de laatste jaren de invoer van kuikenvlees op een gelijk niveau. Er zijn meerdere landen die kuikenvlees exporteren naar Duitsland. Figuur 3.8 geeft een overzicht van het aandeel van enkele landen in de Duitse invoer. Het aandeel is berekend als percentage van de totale invoer uit de EU-landen. Het aandeel voor Nederland is stabiel en schommelt rond de 40%. Het aandeel voor Polen was in 2011 17%. Het aandeel Frankrijk was in 2011 7% en dit aandeel is de laatste jaren toegenomen.

Figuur 3.8 Herkomstlanden en hun aandeel in de invoer van kuikenvlees in Duitsland tussen 2006 en 2011

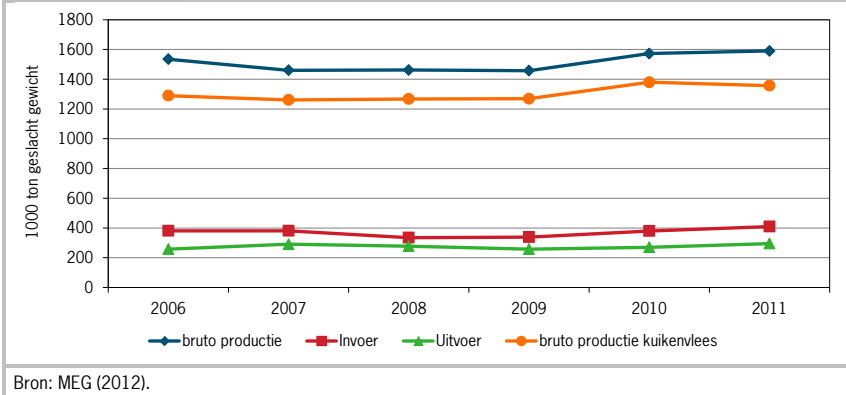

3.4 Overige omliggende landen

Naast in Nederland en Duitsland wordt pluimveevlees ook geëxporteerd naar de omliggende landen Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en België. In deze paragraaf worden voor het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk de belangrijkste ontwikkelingen in productie en consumptie beschreven. In bijlage 1 worden voor de genoemde landen de belangrijkste statistieken weergegeven.

Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk is van oudsher een importerend land voor pluimveevlees. De laatste jaren neemt de productie van pluimveevlees en van kuikenvlees iets toe. Gelijkzeitig is er ook een toename in invoer van pluimveevlees. Figuur 3.9 geeft de ontwikkelingen sinds 2006 voor het VK. De consumptie van pluimveevlees is tussen 2007 en 2011 toegenomen van 28 kg in 2007 naar 28,8 kg in 2011. Het merendeel van de consumptie betreft kuikenvlees. De zelfvoorzieningsgraad schommelt de laatste jaren tussen 90 en 95%. Dit betekent dat het VK een importerend land is voor pluimveevlees. Door de beperkte toename in productie en de gestegen consumptie blijven er in de toekomst mogelijkheden voor de Nederlandse pluimveevleessector om producten te exporteren naar het VK. De vraag betreft vooral hoogwaardige producten, zoals kipfilet.

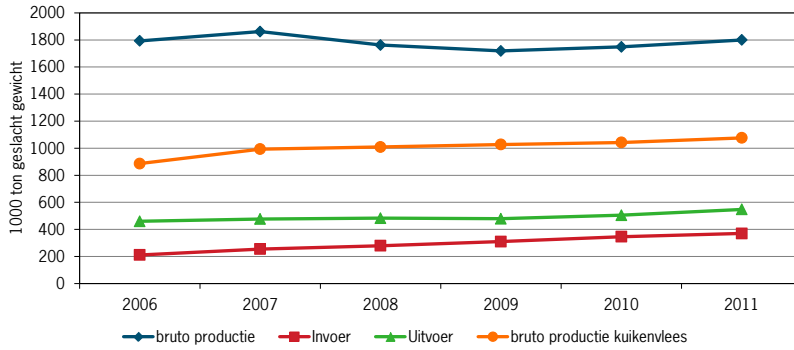
Figuur 3.9**Productie, invoer en uitvoer van pluimveevlees en de productie van kuikenvlees (in 1.000 ton) in het Verenigd Koninkrijk tussen 2006 en 2011**

Frankrijk

Frankrijk is in Europa de grootste producent van pluimveevlees. Naast vleeskuikens worden er veel kalkoenen, eenden en ganzen gehouden. De laatste jaren is er een kleine toename in productie van pluimveevlees en kuikenvlees. Figuur 3.10 geeft het verloop. Gelijktijdig is zowel de invoer als uitvoer gestegen. De consumptie van pluimveevlees is tussen 2007 en 2011 gelijk gebleven met 24 kg in 2007 en 23,7 kg in 2011. Een belangrijk deel van de consumptie betreft kuikenvlees. Maar ook de consumptie van kuikenvlees is stabiel met 13,7 kg in 2007 en 13,5 kg per hoofd per jaar in 2011. In vergelijking met Nederland en het Verenigd Koninkrijk is het niveau van consumptie van kuikenvlees in Frankrijk relatief laag. De laatste jaren is de invoer vanuit de omliggende landen toegenomen, het betreft vooral kipfilet van gangbare vleeskuikens. In hoofdstuk 6 wordt verder ingegaan op de ontwikkelingen in de vraag naar kuikenvlees in Frankrijk. Door de verschuiving in de vraag van hele kip naar kipdelen wordt het aandeel van Label Rouge en biologische kip kleiner ten gunste van gangbare en tussensegment kip. Voor de Nederlandse sector geeft dit mogelijkheden voor export van kipdelen in beide genoemde segmenten.

Figuur 3.10

Productie, invoer en uitvoer van pluimveevlees en de productie van kuikenvlees (in 1.000 ton) in Frankrijk tussen 2006 en 2011

Bron: MEG (2012).

4 Kostprijzen vleeskuikens 2011 in Europa

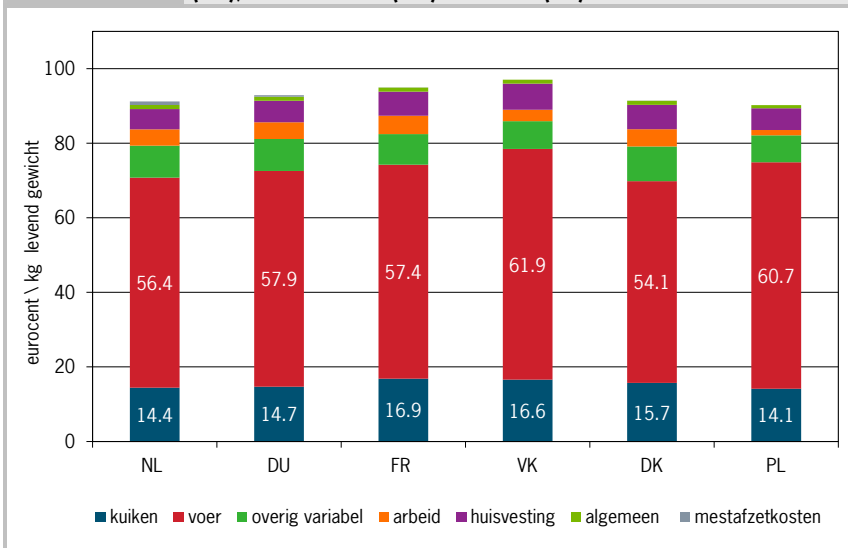
4.1 Inleiding

De kostprijs van kuikenvlees is onderzocht voor de volgende landen: Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Polen. De berekende kostprijs voor kuikenvlees in deze landen is vergeleken met de kostprijs in Nederland, waarbij het kalenderjaar 2011 als basis genomen is. Voor de primaire sector is hierbij uitgegaan van een vleeskuikenbedrijf met 75.000 kuikenplaatsen waar gangbare vleeskuikens gehouden worden. In bijna alle landen zijn van de vleeskuikensector technische en economische cijfers beschikbaar. In Nederland worden praktijkcijfers verzameld door het LEI, in Duitsland door de Landwirtschaftskammer Niedersachsen en in Denemarken worden cijfers verzameld en gepubliceerd door Det Danske Fjerakraad in Kopenhagen. Voor Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn de cijfers van gangbare vleeskuikens gebaseerd op informatie van de onderzoeksinstituten ITAVI en ADAS. Voor Polen zijn de cijfers gebaseerd op meerdere bronnen. Naast de primaire productiekosten (paragraaf 4.2) wordt in paragraaf 4.3 ook aandacht gegeven aan de kosten in de slachterijfase. Hierdoor is een internationale vergelijking mogelijk op basis van de kostprijs van het geslachte product.

4.2 Kostprijs vleeskuikens in enkele EU-landen

Figuur 4.1 geeft de resultaten voor de verschillende EU-landen. De totale kostprijs en de opbouw wordt weergegeven in tabel 4.2. De berekende kostprijs voor Nederland is 91,2 cent per kg levend gewicht. Dit is de kostprijs exclusief eventuele kosten voor de aankoop van pluimveerechten (zie paragraaf 2.5). Van alle landen had Polen in 2011 de laagste kostprijs, namelijk 90,2 cent per kg levend gewicht. In Nederland en Denemarken was de gemiddelde kostprijs met 91,2 en 91,4 cent iets hoger. In Duitsland is de gemiddelde kostprijs iets hoger dan in Nederland, namelijk 92,9 cent. In Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk is de kostprijs duidelijk hoger met respectievelijk 94,9 en 96,9 eurocent per kg levend gewicht.

Figuur 4.1 Kostprijs vleeskuikens (cent per kg levend gewicht) in Nederland (NL), Duitsland (DU), Frankrijk (FR), Verenigd Koninkrijk (VK), Denemarken (DK) en Polen (PL) in 2011

Tabel 4.1 geeft de belangrijkste uitgangspunten voor de verschillende landen en tabel 4.2 geeft de kostprijs en de opbouw van de kostprijs per kg levend gewicht.

Tabel 4.1 Uitgangspunten voor de verschillende landen in basisjaar 2011 (uitsluitend gangbare vleeskuikens, alle prijzen exclusief btw)

	NL	DU	FR	VK	DK	PL
Voerprijs (euro/100 kg)	33,8	34,5	32,8	35,4	32,8	34,5
Kuikensprijs (cent/stuk)	30,6	31,1	31,0	36,7	31,7	31,1
Levend eindgewicht (g)	2.200	2.200	1.920	2.300	2.100	2.300
Voerconversie	1,67	1,68	1,75	1,75	1,65	1,76

Tabel 4.2	Kosten voor primaire productie (in centen per kg levend gewicht)					
	NL	DU	FR	VK	DK	PL
Totale kosten (incl. arbeid) a)	91,2	92,9	94,9	96,9	91,4	90,2
Totale kosten (excl. arbeid) a)	86,8	88,4	90,0	93,9	86,8	88,7
Kuikencosten	14,4	14,7	16,9	16,6	15,7	14,1
Voerkosten	56,4	57,9	57,4	61,9	54,1	60,7
Overig toegerekend	8,6	8,6	8,2	7,4	9,3	7,2
Arbeidskosten	4,4	4,5	4,9	3,1	4,6	1,4
Huisvestingskosten	5,4	5,8	6,5	7,0	6,5	5,9
Algemene kosten	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	0,8
Mestafzetkosten	0,9	0,4	0,0	0,1-	0,0	0,1-

a) Door afrondingen is het mogelijk dat de som van de verschillende kostenposten niet exact gelijk is aan de totale kosten.

Voerprijs

Tabel 4.1 geeft de voerprijs voor vleeskuikenkorrel in euro per 100 kg. De gemiddelde voerprijs was in 2011 het laagst in Frankrijk en Denemarken. In Nederland was de voerprijs 1 euro per 100 kg hoger. In Duitsland en Polen, maar vooral in het VK, was de voerprijs hoger dan in Nederland.

Kuikencijns

Voor de prijs van eendagskuikens zijn er tussen Nederland, Duitsland, Frankrijk, Denemarken en Polen slechts kleine verschillen. In het Verenigd Koninkrijk is de prijs van eendagskuikens duidelijk hoger dan in de andere landen. De achterliggende oorzaak van deze hoge prijs is niet bekend. In figuur 4.1 zijn de kuikencijns uitgedrukt per kg levend gewicht. Hierdoor is naast de kuikencijns per stuk ook het aflevergewicht van de dieren van belang. Door het lage aflevergewicht in Frankrijk zijn de kuikencijns per kg afgeleverd gewicht in dit land toch hoger dan in Nederland. Tabel 4.2 geeft per land de kuikencijns per kg levend gewicht.

Productiviteit

Tabel 4.1 geeft de belangrijkste technische resultaten per land. Het eindgewicht varieert van 1.920 gram in Frankrijk tot gemiddeld 2.300 gram in het VK en Polen. Het gemiddelde aflevergewicht in Nederland, Duitsland en Denemarken is 2.100 tot 2.200 gram. Hoewel er dus tussen de landen verschillen zijn in aflevergewicht is het binnen deze range verantwoord om de kostprijs per kg levend

gewicht onderling te vergelijken. Een belangrijke indicator voor het technisch resultaat is de voederconversie: hoeveel kg voer wordt verbruikt voor één kg groei. Uit tabel 4.1 blijkt dat de voederconversie laag is in Nederland, Duitsland en Denemarken. Vooral in Frankrijk is de voederconversie duidelijk hoger.

Uit de cijfers in tabel 4.2 blijkt dat er voor een aantal kostenposten duidelijk verschillen zijn tussen de landen. Zoals in het voorgaande al is aangegeven worden de verschillen in kostprijs voor een belangrijk deel verklaard door de voerprijs, de prijs van de eendagskuikens en de technische resultaten. In aanvulling hierop volgt op enkele onderdelen een nadere toelichting.

Mestafzet

Een belangrijke kostenpost die duidelijke verschillen geeft tussen de landen is de mestafzet. Voor Nederland is voor het jaar 2011 gerekend met een prijs van 16,00 euro per ton. Voor Duitsland is gerekend met zeven euro per ton. In Frankrijk en Denemarken zijn de mestafzetkosten nul, terwijl in het Verenigd Koninkrijk en Polen de mest nog een kleine opbrengsten post is.

Huisvestingskosten

De kosten voor stal en inventaris zijn samengevoegd onder de post huisvestingskosten. Voor alle EU-landen is de afschrijvingstermijn voor de stal en inventaris gelijk verondersteld. De kostenpost huisvestingskosten per jaar is het totaal van de kosten voor afschrijving, onderhoud en rente. De rentekosten zijn berekend over het gemiddelde geïnvesteerde vermogen. Tussen de landen zijn er verschillen in rentetarief waarvoor pluimveehouders geld kunnen lenen bij een bank. Tabel 4.2 geeft aan dat er verschillen zijn in de uiteindelijke huisvestingskosten per kg afgeleverd gewicht. De verschillen tussen de landen worden veroorzaakt door meerdere factoren, zoals:

- bouwstijl (hogere bouwkosten door de relatief luxe bouw in Nederland);
- milieu-eisen (onder andere investeringen voor verlaging van de ammoniakemissie);
- rentekosten (als gevolg van verschillen in rentepercentage);
- arbeidskosten (lagere bouwkosten in onder andere Polen).

Arbeidskosten

Tussen de landen zijn er verschillen in arbeidskosten. De arbeidsinzet van de pluimveehouder is toegerekend tegen een reguliere cao-vergoeding. De verschillen tussen Nederland, Duitsland, Denemarken en Frankrijk zijn relatief klein. In Polen zijn de arbeidskosten duidelijk lager dan in Nederland. In Nederland zijn de arbeidskosten 4,4 cent en in Polen 1,4 cent per kg levend gewicht.

Overige toegerekende kosten

In tabel 4.2 zijn onder de post overige kosten alle niet specifiek genoemde toegerekende kosten samengevoegd. Dit is een verzameling van meerdere kostenposten voor onder andere verwarming, elektra, strooisel, laden van kuikens en diergezondheidszorg. De overige toegerekende kosten zijn relatief hoog in Denemarken (hogere kosten voor verwarming en het laden van kuikens), Duitsland en Nederland (hogere kosten voor energie als gevolg van energielevering en hogere kosten voor diergezondheid). De overige toegerekende kosten zijn het laagst in Polen (vooral lagere kosten voor het laden van kuikens).

4.3 Kostprijs na slachten

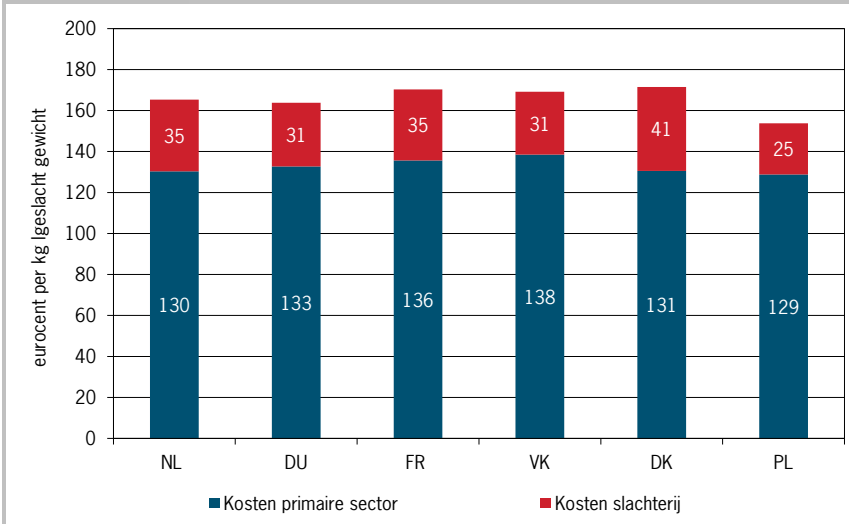
Om een indicatie te krijgen van de kostprijs na slachten zijn voor de verschillende landen de kosten voor het slachten geïnventariseerd. Het betreft dan uitsluitend de kosten voor het slachten van de kuikens met als eindproduct hele panklare kuikens. Het gewicht van het geslachte kuiken is 70% van het levende kuiken (aanvoergewicht).

De slachtkosten in Nederland bedragen 35 cent per kg geslacht gewicht. De kosten bestaan voor een belangrijk deel uit arbeidskosten (30%) en gebouw en inrichting (30%). De overige kosten hebben betrekking op kosten voor aanvoer transport, energie, water, afvoer van slachtafval en kwaliteitscontrole. Doordat bijna alle slachterijen in Noordwest-Europa dezelfde apparatuur gebruiken uit Nederland of Denemarken zijn er geen grote verschillen in jaarkosten voor slachtopparatuur in de verschillende landen. Voor de arbeidskosten zijn er duidelijke verschillen tussen de landen. Er zijn geen officiële statistieken van kosten voor werknemers werkzaam in pluimveeslachterijen. Omdat de Plukon Food Group in meerdere landen pluimveeslachterijen heeft is navraag gedaan naar het gemiddelde uurloon voor Nederland en Duitsland. Voor Nederland is het uurloon in dagdienst 20,80 euro en Duitsland 14 (oost) tot 16 euro (west). In Frankrijk is het uurloon 20 euro (ITAVI, 2012), in het VK 16 euro (ADAS, 2012) en in Denemarken 30 tot 34 euro (www.lf.dk). Het uurloon in Polen wordt geschat op 5 euro. Op basis van deze uurlonen zijn de slachtkosten berekend. Tabel 4.3 geeft de resultaten. De slachtkosten in Nederland en Frankrijk zijn 35 cent, in Duitsland en het VK 31 cent, in Denemarken 41 cent en in Polen 25 cent per kg geslacht gewicht.

Tabel 4.3		Kosten van het slachten (cent per kg geslacht gewicht) opgedeeld in kosten voor arbeid en overige kosten				
	NL	DU	FR	VK	DK	PL
Kosten arbeid	11	8	10	8	15	3
Overige kosten	25	23	25	23	26	22
Totaal Slachtkosten a)	35	31	35	31	41	25

a) Door afrondingen is het mogelijk dat de optelling niet gelijk is aan het totaal.

In figuur 4.2 zijn ook de kosten voor de primaire sector weergegeven, waar bij de kosten zijn uitgedrukt in kosten per kg geslacht gewicht. Voor Nederland zijn de kosten voor de primaire sector 130 cent per kg geslacht gewicht (dit is de kostprijs van 91,2 cent per kg levend gewicht gedeeld door het slachtrendement van 70%) en de slachtkosten zijn 35 cent per kg geslacht gewicht. De totale kosten na slachten in Nederland zijn dan 165 cent per kg geslacht gewicht. In Duitsland zijn de kosten vergelijkbaar met 164 cent (133+31). De kosten zijn hoger in Frankrijk (171 cent, zijnde 136+35), het VK (169 cent, zijnde 138+31) en Denemarken (172 cent, zijnde 131+41). In Polen wordt een lagere kostprijs in de primaire sector gecombineerd met lage kosten in de slachterij. Hierdoor is de kostprijs na slachten in Polen 154 cent (129+25); dit is 7% lager dan in Nederland.

Figuur 4.2**Kosten primaire productie en slachten van vleeskuikens
(cent per kilogram geslacht gewicht) in 2011**

Een klein onderdeel van de kostprijs van het slachten van vleeskuikens zijn de keuringskosten. Hoewel de regelingen rondom de bijdrage in de kosten voor officiële controles in pluimveeslachterijen zijn vastgelegd in EU-verordeningen zijn er verschillen in keuringskosten in de verschillende EU-landen. Het LEI heeft in 2009 een oriënterend onderzoek gedaan naar de keuringstarieven in pluimveeslachterijen in Nederland, België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk (Van Horne, 2009b). In 2008 waren de keuringskosten in twee Nederlandse slachterijen respectievelijk 1,87 en 2,02 cent per vleeskuiken. Uit het onderzoek bleek dat in twee Duitse slachterijen de keuringskosten lager waren (namelijk 1,54 en 1,69 cent per kuiken) en in het VK waren de keuringskosten ongeveer de helft lager (0,96 cent per kuiken). In het VK werden, naar schatting, de helft van de controlekosten doorberekend aan de slachterijen. De keuringskosten vormen een klein deel van de totale slachtkosten. Als de kosten voor keuring in Nederland 2 cent bedragen, is dit 4% van de totale slachtkosten. Dit betekent dat de verschillen in keuringskosten tussen de landen de vergelijking van de totale kostprijs, zoals in figuur 4.2, niet significant zullen beïnvloeden.

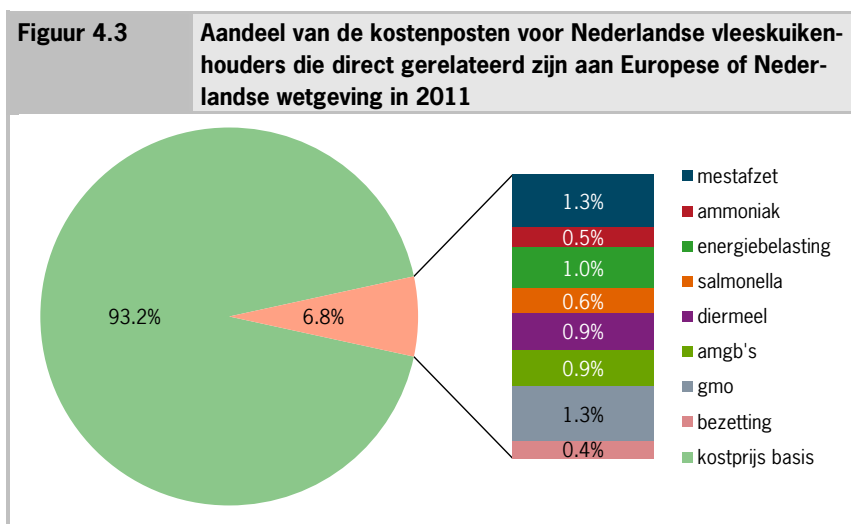
4.4 Invloed van regelgeving op de kostprijs in Nederland

De hogere kostprijs in Nederland wordt voor een deel verklaard door de wet- en regelgeving. De vleeskuikenhouder heeft te maken met Europese en Nederlandse wetgeving op het gebied van dierenwelzijn, voedselveiligheid en milieu. Figuur 4.3 geeft het kostenaandeel gerelateerd aan wetgeving van kracht in 2011. De wetgeving die is meegenomen in de berekening is:

- *milieu*
  - nitraatrichtlijn/mestwetgeving
  - ammoniakemissiereductie
  - energiebelasting
- *voedselveiligheid*
  - vermindering salmonellabesmettingen
  - verbod gebruik diermeel
  - verbod op het gebruik van groeibevorderaars (amgb's)
  - gmo-regelgeving EU
- *dierenwelzijn*
  - verlaging bezettingsdichtheid

Een belangrijk deel van de wetgeving is gebaseerd op EU-regelgeving. Voorbeelden hiervan zijn het verbod op het gebruik van diermeel, het verbod op het gebruik van antimicrobiële groeibevorderaars en gmo-wetgeving die alleen het gebruik van veevoergrondstoffen die geteeld zijn met niet-genetisch gemodificeerde gewassen of door de EU goedgekeurde gemodificeerde gewassen toestaat. Op een aantal onderdelen hebben de EU-regels in Nederland een grotere invloed op de kostprijs dan in andere landen. Voorbeelden hiervan zijn de nitraatrichtlijn, die in Nederland leidt tot hogere mestafzetkosten voor milieutechnisch verantwoorde mestafzet, verminderde ammoniakemissie (met in Nederland extra eisen voor vermindering van de uitstoot van ammoniak uit pluimveestallen) en de vleeskuikenrichtlijn (met een maximum voor de dierbezetting van 42 kg per m² staloppervlakte). Ten slotte is er nog specifieke Nederlandse regelgeving. Voorbeelden hiervan zijn de energiebelasting en de voetzoolkwaliteitsbeoordeling. De energiebelasting heeft betrekking de zogenaamde ecotaks als toeslag op de prijs van fossiele brandstoffen en elektra. In de vleeskuikenhouderij is het gebruik van fossiele brandstoffen voor verwarming van de stallen, in vergelijking met andere veehouderijsectoren, relatief hoog. In het kader van verbetering van het dierenwelzijn kent Nederland een beoordelingssysteem van voetzolen van vleeskuikens. Alleen bij een goede score voor voetzolen mag een vleeskuikenhouder de bezetting verhogen van 39 kg naar 42

kg per m² staloppervlakte. Figuur 4.3 geeft een overzicht van het aandeel van de kostenposten voor Nederlandse vleeskuikenhouders die direct gerelateerd zijn aan Europese of Nederlandse wetgeving in 2011. Een exacte verdeling van de kostenstijging als gevolg van Europese dan wel Nederlandse regelgeving is moeilijk te maken. Indicatief kan gesteld worden dat circa een derde van de kostenstijging toegeschreven kan worden aan specifieke Nederlandse regelgeving, zoals de mestafzetkosten, vermindering van de ammoniakemissie en de energiebelasting.

5 Kostprijs vleeskuikens 2011 buiten Europa

5.1 Inleiding

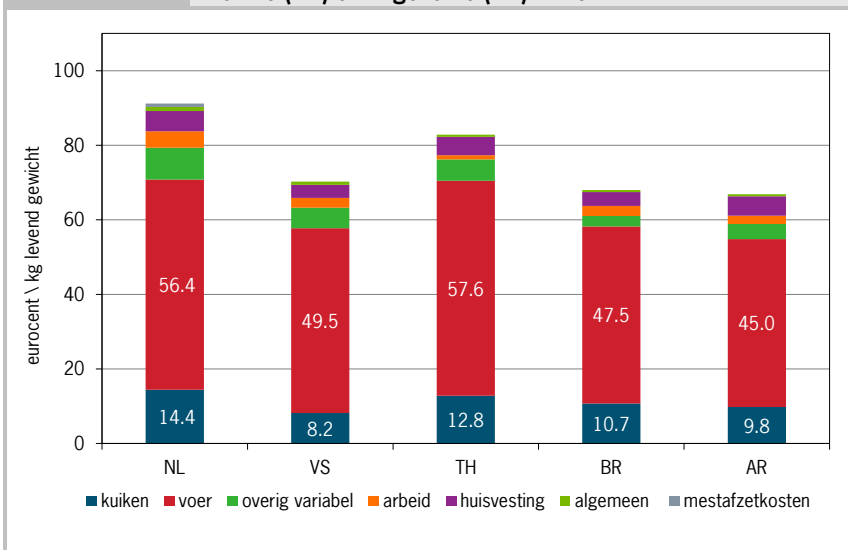
De kostprijs van kuikenvlees is voor vier landen buiten Europa onderzocht, namelijk de Verenigde Staten, Thailand, Brazilië en Argentinië. Brazilië en de Verenigde Staten zijn op de wereldmarkt de belangrijkste exporteurs. Thailand is een belangrijke leverancier van (gekookt) pluimveevlees naar de EU, terwijl ook Argentinië pluimveevlees exporteert naar Europa. Voor de Verenigde Staten zijn de cijfers gebaseerd op informatie van de National Chicken Council (CC) en voor Brazilië zijn gegevens beschikbaar via onderzoeksorganisatie Embrapa. Voor Thailand en Argentinië is de informatie gebaseerd op meerdere bronnen. De kostprijzen voor deze landen zijn berekend in lokale valuta en vervolgens omgerekend naar euro's. Bij de omrekening is de gemiddelde wisselkoers van 2011.

5.2 Kostprijs vleeskuikens in enkele landen buiten Europa

Figuur 5.1 geeft de kostprijs voor Nederland in vergelijking met de VS, Thailand, Brazilië en Argentinië. In Nederland was de kostprijs in 2011 gemiddeld 91,2 cent per kg levend gewicht. In de VS was de kostprijs 70,3 cent, in Brazilië was de kostprijs 67,9 cent en in Argentinië 66,8 cent per kg levend gewicht. In Thailand was de kostprijs in 2011 82,8 cent per kg levend gewicht. In tabel 5.1 staan de belangrijkste uitgangspunten voor de vier landen buiten de EU.

Figuur 5.1

Kostprijs van vleeskuikens (cent per kg levend gewicht) in Nederland (NL) en de Verenigde Staten (VS), Thailand (TH), Brazilië (BR) en Argentinië (AR) in 2011

De hoogte van de kostprijs wordt voor een belangrijk deel bepaald door de voerprijs. De voerprijs is in de VS, Brazilië en Argentinië fors lager dan in de EU. De lagere voerprijs in deze landen wordt vooral verklaard door de inlands beschikbaarheid van grote hoeveelheden grondstoffen, zoals maïs en sojabonen. De Europese producenten zijn voor een deel van de grondstoffen afhankelijk van invoer uit Zuid-Amerika. Kosten voor opslag, transport en marges verhogen de prijs van de grondstoffen. Mede door de lage voerprijs is ook de prijs van eendagskuikens lager. Tabel 5.1 geeft ook de belangrijkste technische resultaten voor de derde landen. In de VS, Brazilië en Argentinië is het eindgewicht van de vleeskuikens hoger dan in Nederland. Bij een hoger eindgewicht is ook de voederconversie hoger. Desondanks is de voederconversie in Argentinië relatief hoog. Tabel 5.2 geeft een volledig overzicht van de opbouw van de kostprijs.

Tabel 5.1	Uitgangspunten voor de verschillende landen in basisjaar 2011 (alle prijzen exclusief btw)				
	NL	VS	TH	BR	AR
Voerprijs (euro/100 kg)	33,8	25,7	32,9	26,5	23,1
Kuikprijs (cent/stuk)	30,6	19,6	28,0	27,0	24,0
Levend eindgewicht (g)	2.200	2.500	2.300	2.625	2.600
Voerconversie	1,67	1,93	1,75	1,79	1,95

Tabel 5.2	Kosten voor primaire productie (in centen per kg levend gewicht)				
	NL	VS	TH	BR	AR
Totale kosten (inclusief arbeid) a)	91,2	70,3	82,8	67,9	66,8
Totale kosten (exclusief arbeid) a)	86,8	67,6	81,7	65,2	64,5
Kuikkosten	14,4	8,2	12,8	10,7	9,8
Voerkosten	56,4	49,5	57,6	47,5	45,0
Overig toegerekend	8,6	5,5	5,7	2,8	4,1
Arbeidskosten	4,4	2,7	1,2	2,7	2,2
Huisvestingskosten	5,4	3,5	4,9	3,7	5,2
Algemene kosten	1,1	0,9	0,6	0,5	0,6
Mestafzetkosten	0,9	0,0	0,0	-0,1	-0,1

a) Door afrondingen is het mogelijk dat het totaal van de verschillende kostenposten niet exact gelijk is aan de totale kosten.

Naast de genoemde verschillen in voerprijs, aankoopprijs van eendagskuikens en het technisch resultaat zijn er in de derde landen ook voordelen door lagere kosten voor elektra, huisvesting en arbeid. De lagere arbeidskosten in Thailand, Brazilië en Argentinië worden verklaard door een lager niveau van de lonen, maar ook door lagere sociale lasten. Het verschil in arbeidskosten voor werknemers in Nederland en de VS heeft vooral betrekking op het sociale stelsel met hogere werkgeverlasten in Nederland.

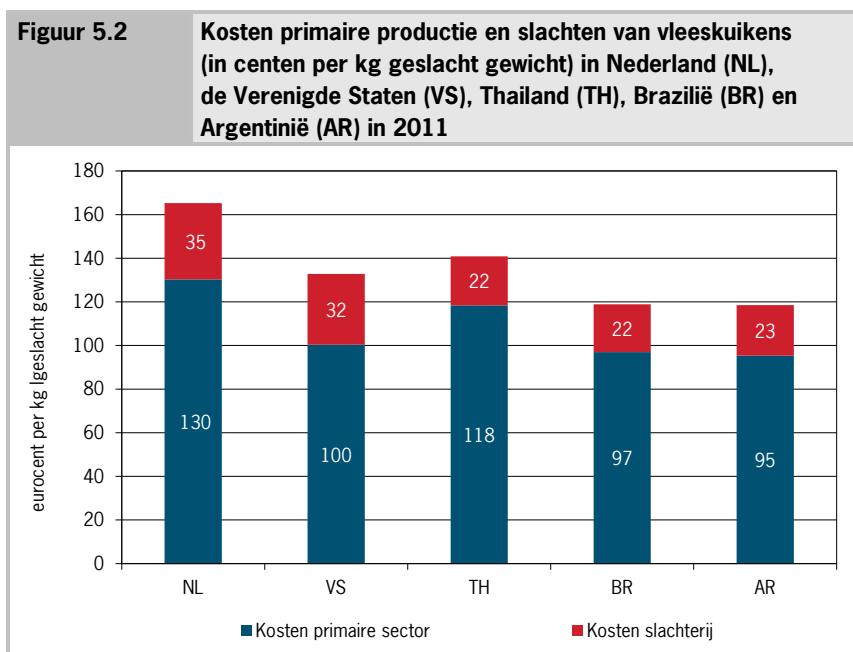
In Thailand en de VS hebben de vleeskuikenhouders niet te maken met mestafzetkosten. De mest kan zonder kosten afgezet worden in de regio. In Brazilië en Argentinië is de afzet van droge pluimveemest een opbrengstenpost.

In Brazilië, Argentinië, Thailand en ook in de VS ontbreekt op een aantal terreinen regelgeving die in de Europese landen de kostprijs verhoogt. Voorbeelden hiervan zijn het verbod op het gebruik van antimicrobiële groeibevorderaars en het ontbreken van milieuregelgeving om te komen tot vermindering van am-

moniakemissie. Een ander voorbeeld is het gebruik van diermeel in vleeskuiken-voeders. Diermeel wordt in landen buiten de EU toegepast, terwijl het gebruik in de EU uitdrukkelijk verboden is. Bij gebruik van diermeel in het veevoer wordt de samenstelling aangepast en dit zal leiden tot een lagere voerprijs.

5.3 Kostprijs na slachten

Om een indicatie te krijgen van de kostprijs na slachten zijn voor de derde landen ook de kosten van het slachten geïnventariseerd. Vervolgens zijn de kosten voor de primaire sector verhoogd met de slachtkosten met als resultaat een kostprijs per kg geslacht gewicht (panklaar kuiken). Figuur 5.2 geeft de resultaten.

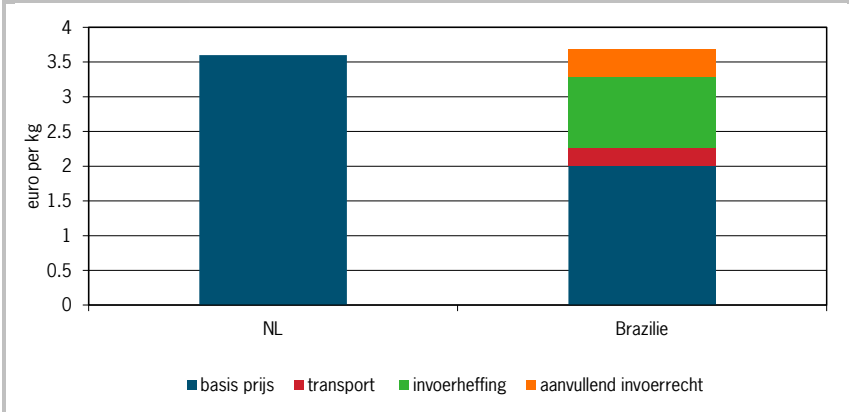

De kostprijs na slachten is in Nederland 165 cent per geslacht gewicht. In de Verenigde Staten, Thailand, Brazilië en Argentinië is dit respectievelijk 132, 140, 119 en 118 cent per kg geslacht gewicht. Door de lagere slachtkosten wordt het verschil in kostprijs tussen Nederland en de derde landen groter. Dit

geldt vooral voor Thailand en Brazilië. De kostprijs na slachten in Brazilië en Argentinië was in 2011 28% lager dan de gemiddelde kostprijs in Nederland.

5.4 Aanbiedingsprijs van pluimveevlees uit derde landen

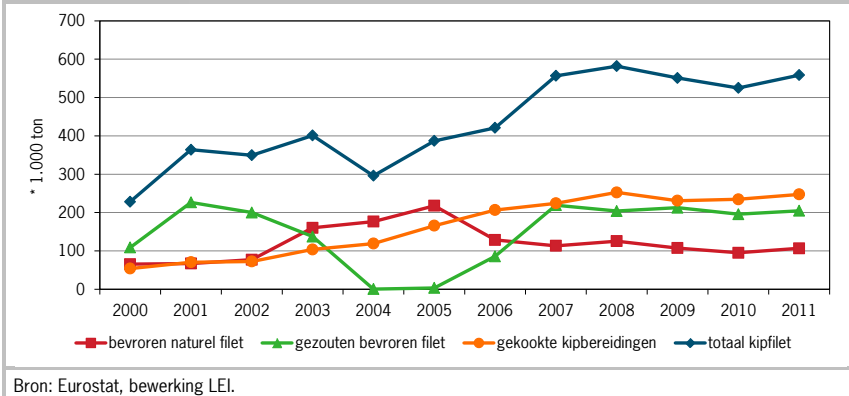
De invoer uit derde landen betreft vooral kipfilet. De aanbiedingsprijs van kipfilet uit derde landen is af van vele factoren afhankelijk. Een belangrijke factor zijn de kosten op het primaire bedrijf (zie paragraaf 5.2) en de kosten van het slachten (zie paragraaf 5.3). In de volgende fase worden de karkassen opgedeeld in borstkappen, poten, vleugels en restproduct. In de laatste verwerkingsfase worden de borstkappen (handmatig) ontbeend. Het product kipfilet is circa 20% van het karkasgewicht. De aanbiedingsprijs is afhankelijk van de kosten voor verdere verwerking, maar vooral ook van opbrengstprijzen van de overige delen in het betreffende land. De aanbiedingsprijs van kipfilet (productcode 0207.1410) uit derde landen wordt regelmatig door de EU gepubliceerd. In Nederland worden deze zogenaamde representatieve prijzen regelmatig gepubliceerd in circulaire van het PPE. In september 2011 (circulaire 46/2011) was de representatieve prijs 2,27 euro per kg. Dit is de door de EU berekende forfaitaire invoerwaarde (aanbiedingsprijs) van kipfilet uit Brazilië in de haven van Rotterdam. Als de transport en afhandelingskosten 0,25 euro per kg bedragen dan is de aanbiedingsprijs in Brazilië 2,01 euro per kg. Bij invoer van naturel kipfilet moeten invoerrechten betaald worden van 1,02 euro per kg. Omdat de representatieve prijs onder een bepaald niveau ligt is een aanvullend invoerrecht van toepassing. Figuur 5.3 geeft een overzicht van de opbouw van de uiteindelijke aanbiedingsprijs van Braziliaanse kipfilet.

Figuur 5.3**Aanbiedingsprijs kipfilet vanuit Brazilië na transportkosten invoerheffing (prijzen september 2011)**

Medio september 2011 was de totale aanbiedingsprijs van Braziliaanse kipfilet 3,66 euro per kg. De kostprijs van Nederlandse kipfilet is niet exact bekend, maar geschat wordt dat deze in de range ligt van 3,50 tot 3,80 euro per kg. Dit betekent dat, ondanks de hoge invoerheffingen, kipfilet uit Brazilië kan concurreren met de Nederlandse en Europese aanbieders. De heffingen beschermen Europa echter tegen grote hoeveelheden invoer uit derde landen.

De totale EU-invoer van kipfilet uit derde landen heeft zich de laatste jaren gestabiliseerd. Sinds 2007 is de totale invoer 500.000 à 600.000 ton. Figuur 5.4 geeft een gedetailleerd overzicht van de EU-invoer van kipfilet uit derde landen. Een deel van de derde landen invoer heeft betrekking op gezouten kipfilet. Binnen het quotum is de invoer belast met 15,4% invoerheffing. Daarnaast wordt gekookte kipfilet ingevoerd. Binnen het quotum is de invoerheffing 8%. In 2011 was de totale EU-invoer 100.000 ton naturel kipfilet, 200.000 ton gezouten kipfilet en 250.000 ton gekookte kipfilet. De laatste jaren zijn de hoeveelheden ingevoerd voor elke categorie stabiel. Dit betekent dat de quota en invoerheffingen de invoer vanuit derde landen beperken.

Figuur 5.4 Invoer in EU van kipfilet uit derde landen (in tonnen product)

Vermeld moet worden dat kipfilet uit derde landen bevroren wordt aangeboden. Hierdoor wordt dit product voornamelijk gebruikt in de verwerkende industrie en de food service (restaurants, catering, instellingen). Volgens de EU-handelsnormen mag pluimveevlees dat bevroren is opgeslagen niet ontdooid worden aangeboden aan de consument. Hierdoor is het niet mogelijk dat kipfilet uit Brazilië, Argentinië of Thailand als vers product verkocht wordt in de supermarkten.

In paragraaf 4.4 is beschreven aan welke eisen de Nederlandse vleeskuikenhouder moet voldoen op het gebied van milieu, dierenwelzijn en voedselveiligheid. De vraag kan gesteld worden of het ingevoerde product is geproduceerd volgens vergelijkbare eisen. Met andere woorden, is er sprake van een 'level playing field' in de concurrentie met derde landen? In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat er in Brazilië, Argentinië en Thailand geen wetgeving is op het terrein van milieu en dierenwelzijn. Voor dierenwelzijn is de situatie voor meerdere landen beschreven in een onderzoeksrapport van Wageningen UR Livestock Research (Bracke, 2009). In dit rapport wordt voor vleeskuikenhouderij de situatie in Brazilië en Thailand beschreven: in beide landen is dierenwelzijn geen thema. De houderijsystemen en managementpraktijken in de Argentijnse vleeskuikenhouderij staan uitvoerig beschreven in Van Horne (2010). In Argentinië bestaat geen specifieke wetgeving voor dierenwelzijn. Er bestaat wetgeving voor voedselveiligheid en productkwaliteit. De houderijomstandigheden die direct gerelateerd zijn aan dierenwelzijn zijn relatief goed voor vleeskuikens. Enerzijds wordt gewerkt met een lage bezettingsdichtheid (25 tot 30 kg per m² staloppervlakte), anderzijds is de uitval hoog (gemiddeld 5,5% en dus duidelijk boven de EU-norm). Voor Argentinië, Brazilië en Thailand geldt dat er

geen wetgeving is op het gebied van: gebruik gmo-geteelde veevoergrondstoffen, diermeel in voeders, toepassing van groeibevorderaars en vermindering van ammoniakemissie uit pluimveestallen of bij aanwending van mest.

6 Markt voor tussensegment pluimveevlees

6.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 is de markt voor pluimveevlees beschreven. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de houderij en afzet van tussensegment pluimveevlees. Het tussensegment is een verzameling producten die een dierenwelzijns- en/of duurzaamheidsplus hebben ten opzichte van gangbare producten, maar niet biologisch zijn (Oosterkamp, 2011). In paragraaf 6.2 wordt ingegaan op de ontwikkelingen in Nederland en in de volgende paragrafen volgt de situatie in Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk.

6.2 Nederland

Binnen Nederland worden meerdere soorten pluimveevlees verkocht met een kenmerk. Enkele voorbeelden zijn IKB, Milieukeur en het Beter Leven-kenmerk. IKB Kip is een geaccrediteerde basiskwaliteitsregeling voor de productie van pluimveevlees, waarbij alle schakels die betrokken zijn bij de productie garanties verstrekken over de manier van produceren. De eisen ten aanzien huisvesting van de kuikens zijn conform die voor de gangbare productie (zie www.pve.nl). Milieukeur heeft een certificatieschema voor vleeskuikens, waarbij de producenten bovenwettelijk produceren op het gebied van milieu en dierenwelzijn (www.smk.nl). Er is momenteel één vleeskuikenbedrijf met een Milieukeurcertificaat. Het meest bekend is echter het Beter Leven-kenmerk, dat eigendom is van de Dierenbescherming en drie niveaus omvat om pluimveevlees te produceren met 1, 2 of 3 sterren. De belangrijkste kenmerken voor de drie niveaus zijn hierna beschreven (DB, 2012).

Beter Leven-kenmerk 1 ster

- De kuikens leven minimaal 56 dagen.
- De kuikens zijn van een langzamer groeiend ras.
- De stal heeft daglicht.
- Dagelijks wordt graan gestrooid en de kuikens krijgen stobalen, er verrijking van de leefomgeving.

- De kuikens hebben minimaal 8 uur per dag toegang tot een overdekte uitloop. Deze uitloop moet minimaal 20% van de oppervlakte van de stal zijn.
- De bedwelming van de kuikens aan de slachtlijn is met CO₂-gas.

Beter Leven-kenmerk 2 sterren

Naast de bij de 1-ster genoemde criteria moet het kuiken toegang hebben tot een vrije uitloop in de buitenlucht.

Beter Leven-kenmerk 3 sterren

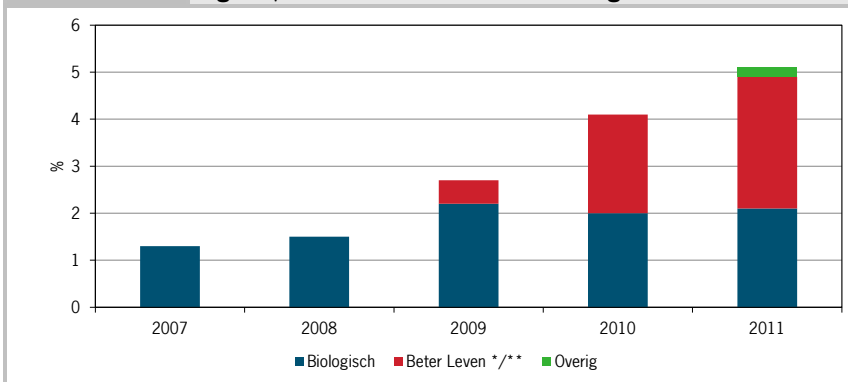
De criteria voor vleeskuikens met 3 sterren zijn gelijk aan de criteria voor biologische bedrijven (www.skal.nl). Drie sterren kunnen ook gegeven worden aan producten waarbij de dieren gehouden worden met vergelijkbare eisen voor dierenwelzijn als bij de biologische houderij, zoals de Label Rouge-kip (Ellen et al., 2012).

Er zijn bij de Dierenbescherming geen recente cijfers van de aantallen vleeskuikens gehouden volgens het Beter Leven-kenmerk. In een rapport van de Dierenbescherming (DB, juni 2011) worden de volgende aantallen genoemd voor 2010: 1 ster 3,4 miljoen vleeskuikens per jaar en 2 sterren 0,5 miljoen per jaar. Officiële cijfers over de aantallen in 2011 en 2012 zijn niet bekend. In een onderzoeksrapport van Wageningen UR Livestock Research (Ellen et al., 2012) wordt geschat dat het aantal vleeskuikens met 1 ster (Volwaard en AH Puur en Eerlijk) 100.000 per week bedragen (circa 5,2 miljoen per jaar). Het aantal kuikens in het Gildehoen-concept is 45.000 per week. Het Gildehoen heeft geen Beter Leven-ster, maar is wel gebaseerd op een langzaam groeiend kuiken, een lagere stalbezetting en verrijking van de leefomgeving.

Naast de registratie van aantallen gehouden dieren in het tussensegment vindt ook monitoring plaats op retailniveau. In de rapportage *Monitor Duurzaam voedsel* (MDV, 2012) worden de consumentenbestedingen aan duurzaam voedsel in Nederland weergegeven. In hoofdstuk 3 van dit rapport worden de marktontwikkeling van diervriendelijke producten beschreven. Hierbij wordt ook voor diervriendelijk geproduceerd kippenvlees de ontwikkeling in de laatste jaren weergegeven. Figuur 6.1 geeft een samenvatting van de resultaten. Het aandeel biologische kip blijft de laatste jaren stabiel rond 2%. Sinds 2009 wordt er Beter Leven-kip verkocht (1 en 2 sterren) en het aandeel is in 2011 toegenomen tot 3%. Als percentage van de totale bestedingen was het aandeel diervriendelijk kip in 2011 iets meer dan 5%.

Figuur 6.1 Huishoudelijke aankopen van 'diervriendelijker' kippenvlees (% van totaal bestedingen) in 2011 opgedeeld naar biologisch, Beter Leven-kenmerk en overig

Naast de verdere ontwikkeling van de productie en afzet van vleeskuikens gehouden volgens het Beter Leven-kenmerk zullen de komende jaren ook verdere stappen gezet worden in de algemene verduurzaming van kip. Als gevolg van het akkoord tussen de pluimveesector en de Nederlandse supermarkten in het kader van 'de kip van morgen' zullen de inkoopspecificaties van het verssegment van de Nederlandse supermarkten aangepast worden met extra criteria om het dierenwelzijn te verbeteren en de milieubelasting te verminderen.

6.3 Duitsland

Er zijn geen gegevens bekend van marktvolumes voor het tussensegment in Duitsland. Wel is bekend dat het tussensegment in pluimveevlees nauwelijks ontwikkeld is in het supermarktkanaal (Oosterkamp, 2011). Dit is opvallend omdat de Duitse overheid dierenwelzijn een belangrijk thema vindt. In een aantal sectoren (onder andere de eiersector) loopt Duitsland duidelijk voorop met hogere nationale wettelijke eisen dan de EU. Ook bij de consumenten neemt het bewustzijn over dierenwelzijn toe. Wel is er een grote heterogeniteit onder de consumenten als het gaat om aandacht voor dierenwelzijn. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de Duitse consument graag 'vertrouwd' koopt, dus bij de lokale slager, of bij de boer uit de buurt of met herkomst Duitsland. Dat is een vorm waarmee producten zich onderscheiden. Welzijn en milieu spelen dus een mindere rol. Dit verklaart mogelijk waarom het tussensegment tot nu toe een minder grote rol speelt in Duitsland (Oosterkamp, 2011).

In Juni 2011 heeft de Duitse Dierenbescherming bekend gemaakt dat men standaarden gaat ontwikkelen voor dierenwelzijn (www.tierschutzbund.de). Per diersoort wordt een standaard ontwikkeld op twee niveaus: het instapniveau (met één ster) en het premieniveau (met twee sterren). De eisen van het instapniveau kennen geen minimumleeftijd, maar wel is de groei per dier per dag gelimiteerd tot 45 gram. Verder is een overdekte buitenuitloop verplicht en is de maximale bezetting 25 kg per m² staloppervlakte. De stallen zijn uitgerust met diverse voorzieningen, zoals pikstenen en zitstokken. Bij het premieniveau is de minimale leeftijd 56 dagen en is een buitenuitloop verplicht.

In de markt wordt nu door twee partijen tussensegment kuikenvlees aangeboden. Het bedrijf Wiesenhof produceert onder het merk Privathof alternatief kuikenvlees (www.privathof.de). Dit kuikenvlees werd gecertificeerd wordt volgens het 'Freedom Food'-schema van de Britse Dierenbescherming. Nu de Duitse Dierenbescherming de ontwikkeling van eigen standaarden is begonnen, wil Wiesenhof het Duitse label gaan toepassen. In januari 2013 heeft Wiesenhof bekend gemaakt vleeskuikens te gaan produceren volgens de nieuwe regels. Het vlees wordt vermarkt onder de naam Privathof. Op basis van veertig gecertificeerde bedrijven zal de omvang vergelijkbaar zijn met de productie van Beter Leven (met 1 ster) kuikens in Nederland.

Eind 2011 heeft Plukon het Fairmast kuiken op de Duitse markt geïntroduceerd (www.fairmast.de). Bij de introductie heeft Fairmast de aanbeveling en het label van de van oorsprong Oostenrijkse Dierenbescherming ('Tierschutzstiftung') 'Vier Pfoten' gekregen. Deze organisatie heeft behalve de standaard voor vleeskuikens ook standaarden ontwikkeld voor vleesvarkens en vleesrunderen. De standaarden kennen twee niveaus: een instapniveau (met één ster) en een premieniveau. De basis voor de sterren zijn de schema's van het Nederlandse Beter Leven-kenmerk. Fairmast-pluimveevlees wordt momenteel onder andere verkocht bij supermarkt Globus en bij Kaufland (Oosterkamp, 2012).

6.4 Verenigd Koninkrijk

In het VK heeft Freedom Food een belangrijke positie ingenomen in de markt. Al in 1994 besloot de Royal Society for the Prevention of Cruelty for Animals (RSPCA) tot de oprichting van Freedom Food (FF). FF is de aparte certificerings- en inspectieorganisatie die losstaat van de RSPCA. De FF heeft per diersoort standaarden ontwikkeld om het niveau van dierenwelzijn te verhogen (Oosterkamp, 2011). Al sinds 2002 verkopen de grote retailers enkele van de vele FF gecertificeerde producten. Grote drijvende kracht hierbij is de concurrentie tussen de retailers en

de continue aandacht die de RSPCA voor dierenwelzijn en FF genereert. Circa 7% van de vleeskuikenhouders heeft een FF-certificaat en het marktaandeel (in percentage van de omzet) voor FF-kippenvlees wordt geschat op 5%.

Het FF-label kent maar één niveau en de producten in de winkel krijgen het FF-logo. Voor vleeskuikens heeft FF specifieke eisen voor de houderij, die afwijken van 'de eisen van de EU voor scharrelvleeskuikens die binnen gehouden worden' en het Nederlandse Beter Leven-kenmerk met één ster. De belangrijkste eisen zijn: een langzaam groeiende kuiken (minder dan 45 gram groei per dier per dag), maximaal 30 kg/m², daglicht, zitstokken en verstrekken van afleidingsmateriaal (stobalen).

Naast Freedom Food is 'free range' een belangrijk marktsegment in het VK. Bij 'free range' krijgen de dieren toegang tot een vrije buitenuitloop. In de Britse markt is de vrije uitloop een belangrijk kenmerk van dierenwelzijn. Het marktaandeel van 'free range'-vleeskuikens (in percentage van de omzet) wordt geschat op 7% (Oosterkamp, 2011). Het marktaandeel tussensegment, als totaal van Freedom food en vrije uitloop, is daarom circa 12%.

In het VK hebben de grote retailorganisaties een belangrijke initiërende rol in de ontwikkeling van duurzame en welzijnsvriendelijk geproduceerde producten. Deze producten worden vaak verkocht binnen het eigen huismerk, waarbij ook 'Buy British' een rol speelt. Deze factoren, evenals de specifieke eisen van Freedom Food, zijn belemmeringen om toegang te krijgen tot de Britse markt voor producten in het tussensegment.

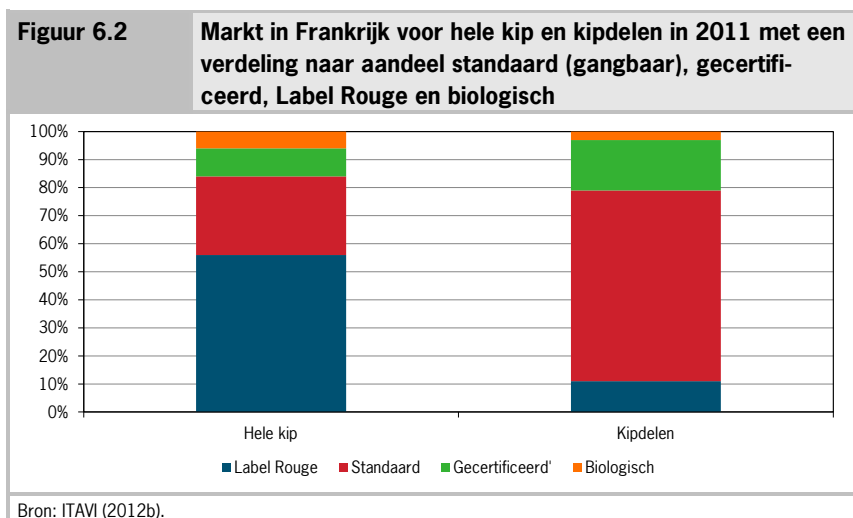
6.5 Frankrijk

In Frankrijk is het aanbod van kippenvlees zeer divers. Op bijna alle producten zit een label of een claim, waarbij vaak onduidelijk is of dit iets met duurzaamheid of dierenwelzijn te maken heeft. Veel producten onderscheiden zich op smaak, kwaliteit of herkomst. Het meest bekende label is Label Rouge. Bij Label Rouge krijgen de kippen toegang tot een vrije uitloop naar buiten en de minimum leeftijd van de dieren is 81 dagen. Een belangrijke drijvende kracht achter Label Rouge is het koopgedrag van de Franse consument. De Fransen vinden smaak en kwaliteit belangrijk, maar ook de geografische en traditionele (productie)omstandigheden zijn van belang. Label Rouge is duidelijk een product waarbij de consument betaald voor traditionele en regionale productie, kwaliteit en smaak (Oosterkamp, 2012).

Naast Label Rouge heeft in Frankrijk het zogenaamde Certifié (hierna te noemen gecertificeerd) vleeskuiken een vaste positie in de markt verworven.

De houderij kenmerkt zich vooral door de hogere leeftijd (56 dagen). De kuikens worden gehouden bij een iets lagere bezetting in gangbare stallen. Het dierenwelzijn staat niet centraal bij de vermarkting, maar wel de smaak en kwaliteit als gevolg van de langzamere groei. Ook wordt de gecontroleerde productiemethode en de traceerbaarheid van het product naar de consument gecommuniceerd (Van Horne, 2003). Qua prijsstelling is het gecertificeerde product duidelijk goedkoper dan Label Rouge en biologische pluimveevlees.

Label Rouge kip wordt verkocht als hele kip en in delen. Als het gaat om hele kip dan is Label Rouge marktleider. Het marktaandeel in 2011 was 56%. Maar het verkooptaandeel van hele kip neemt af. In 1998 was het aandeel hele kip nog 52% en in 2011 was dit aandeel gedaald naar 32%. Het aandeel kibdelen is in dezelfde periode toegenomen van 33% in 1998 naar 42% in 2011. Het aandeel Label Rouge bij kibdelen is echter klein: 11% in 2011. Gecertificeerd pluimveevlees (vleeskuikens met een iets lagere groei en volledig plantaardig voer) heeft bij pluimveevlees een groter aandeel, namelijk 18% (ITAVI, 2012b). Figuur 6.2 geeft de verdeling in Frankrijk over de vier segmenten voor hele kip en kibdelen in Frankrijk in 2011.

7 Conclusies en analyse concurrentiekracht

Situatie sector

In 2012 werden op 580 bedrijven vleeskuikens gehouden. Dit zijn voor het merendeel gespecialiseerde bedrijven met gangbare vleeskuikens. De laatste jaren worden er steeds meer vleeskuikens gehouden in het tussensegment. Medio 2012 waren dit naar schatting 70 bedrijven met langzaam groeiende vleeskuikens met 2 à 3% van het totaal aantal dierplaatsen in Nederland. De inkomensituatie in de gangbare vleeskuikenhouderij is redelijk stabiel. De laatste jaren was het inkomen uit het bedrijf 30.000 à 40.000 euro per arbeidsjaareenheid. De gemiddelde solvabiliteit is in 2010 en 2011 gedaald ten opzichte van de 62% in 2010. Er zijn tussen de bedrijven grote verschillen in solvabiliteit; op een deel van de bedrijven is de financiële buffer te klein om een periode met lage opbrengstprijzen te kunnen opvangen.

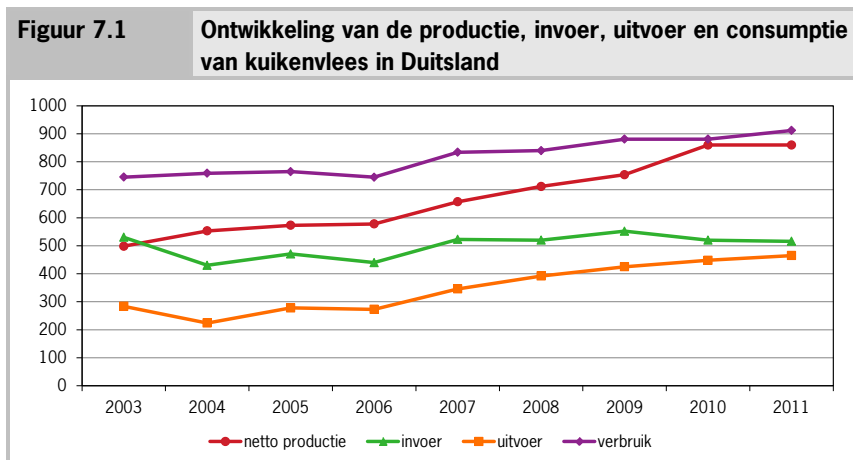
Vraag en aanbod in Nederland

Na een terugval in de periode 2003-2008 neemt de Nederlandse productie weer jaarlijks toe met in 2011 een recordniveau van 810.000 ton kuikenvlees. Ook de consumptie van kip in Nederland kent een stijgend verloop. In 2011 was de consumptie van kuikenvlees 18,4 kg per hoofd per jaar. Meer dan de helft van de Nederlandse productie wordt geëxporteerd. Er gaat 83% van de export naar EU-landen, met als belangrijkste bestemmingen Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk.

Vraag en aanbod in Duitsland

De Duitse productie is vanaf 2006 met 50% toegenomen. In 2011 werd 860.000 ton kuikenvlees geproduceerd. De Duitse consumptie is duidelijk lager dan in Nederland: 11,2 kg kuikenvlees per hoofd per jaar. Het verbruik neemt wel elk jaar iets toe. Gelijktijdig met de toename in productie neemt ook de Duitse export fors toe. In 2011 was de export 465.000 ton en dat was een toename van 65% ten opzichte van 2005. De invoer van kuikenvlees blijft de laatste jaren op een vergelijkbaar niveau. Het aandeel van Nederland in de Duitse invoer is al jaren circa 40%. Uit de cijfers blijkt dat de toename in Duitse productie gelijk of zelfs lager is dan de toename in Duitsland van de consumptie en de export. De toename in Duitse productie heeft vooralsnog geen effect op de invoerhoeveelheden vanuit Nederland. Figuur 7.1 geeft de ontwikkelingen van de

laatste jaren. Voor de komende jaren wordt een gematigde groei (van 1% per jaar) verwacht van de Duitse productie.

Kostprijs 2011

Voor het basisjaar 2011 is een vergelijking gemaakt van de kostprijs in Nederland met enkele andere EU-landen. De kostprijs in Nederland is vergelijkbaar met Denemarken en iets lager (2%) dan in Duitsland. De kostprijs in Frankrijk (+4%) en het Verenigd Koninkrijk (+6%) is duidelijk hoger dan in Nederland. Van alle landen in de vergelijking heeft Polen de laagste kostprijs. De vleeskuikenbedrijven in Nederland combineren goede productieresultaten met een relatief lage prijs voor voer en eendagskuikens. Hiertegenover staan voor Nederland extra mestafzetkosten en hogere kosten voor energie (energieheffing) en diergezondheid. Vooral de mestafzetkosten vormen in Nederland een extra kostenpost, terwijl in het Verenigd Koninkrijk en Polen mest nog een (kleine) opbrengstenpost is.

Kostprijs 2011 na slachten

Om een indicatie te geven van de kosten in de slachterijfase zijn voor enkele EU-landen de arbeidskosten geïnventariseerd. Aangezien bijna alle slachterijen dezelfde moderne apparatuur uit Nederland of Denemarken gebruiken zijn er vooral verschillen als gevolg van de arbeidskosten. Voor Nederland, Duitsland, Frankrijk, Denemarken, het VK en Polen zijn de uurlonen respectievelijk 21 euro, 15 euro, 20 euro, 32 euro, 16 euro en 5 euro. Op basis van deze uurlonen variëren de slachtkosten van 25 cent per kg geslacht gewicht in Polen tot 41 cent

in Denemarken. In Duitsland en het VK zijn de slachtkosten 31 cent en in Nederland en Frankrijk 35 cent. Worden de kosten van het primaire bedrijf en de slachterij samengevoegd, dan heeft Polen de laagste kosten gevolgd door Nederland en Duitsland. Dit betekent dat het voor Nederland van belang is om niet alleen op prijs te concurreren met het Duitse en Poolse product.

Regelgeving

De hogere kostprijs in Nederland wordt voor een deel verklaard door de wet- en regelgeving. De vleeskuikenhouder heeft te maken met Europese en Nederlandse wetgeving op het gebied van dierenwelzijn, voedselveiligheid en milieu. In 2011 was het aandeel van de kostenposten direct gerelateerd aan wetgeving bijna 7%. Het betreft dan de extra kosten als gevolg van mestwetgeving, reductie ammoniakemissie, energiebelasting, verbod op gebruik diermeel, groeibevorderaars en gmo (genetische gemodificeerde) gewassen, vermindering salmonellabesmettingen en verlaging van de bezettingsdichtheid. Circa tweederde deel van deze kostenposten gelden ook voor de andere EU-landen omdat de regels gebaseerd zijn op EU-wetgeving. Specifieke Nederlandse kostenposten zijn vooral de kosten voor mestafzet, vermindering van ammoniakemissie en de energiebelasting.

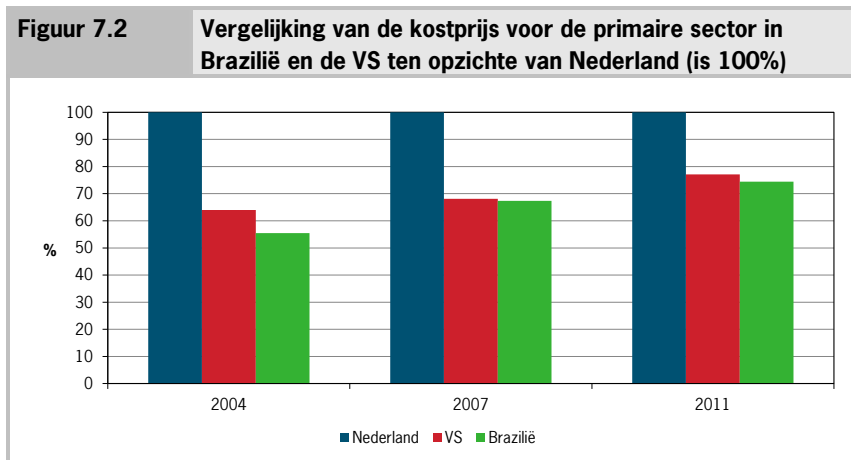
Kostprijs primaire sector in derde landen

Voor de Verenigde Staten (VS), Thailand en Brazilië en Argentinië zijn ook de kostprijzen berekend. De VS en Brazilië zijn wereldwijd de belangrijkste exporteurs van pluimveevlees. De kostprijs van kuikenvlees in 2011 voor Brazilië en Argentinië was 26% lager dan in Nederland. In de VS was de kostprijs 23% en in Thailand 9% lager dan in Nederland. De lagere kostprijs in de VS, Brazilië en Argentinië wordt voor een belangrijk deel verklaard door de lage voerprijs. Dit is het gevolg van een groot lokaal aanbod van veevoergrondstoffen. Voor Brazilië en Argentinië zijn ook de gunstige klimaatomstandigheden en lage arbeidskosten van belang. In de landen buiten de EU wordt de kostprijs ook verlaagd door het ontbreken van met Europa vergelijkbare wet- en regelgeving. Voorbeelden hiervan zijn het toegestane gebruik van gmo-veevoergrondstoffen, diermeel in diervoeders en het gebruik van groeibevorderaars.

Vergelijking kostprijs Brazilië met voorgaande jaren

Omdat in 2004 en 2007 op een vergelijkbare wijze de kostprijzen voor Nederland, de VS en Brazilië zijn berekend (Van Horne en Bondt, 2006 en Van Horne 2009) kan een vergelijking gemaakt worden in de tijd. Figuur 7.2 geeft het resultaat voor de jaren 2004, 2007 en 2011, waarbij Nederland op 100% gesteld

is. Het verschil in kostprijs voor de primaire sector tussen Nederland en Brazilië is tussen 2004 en 2011 afgenomen. Was de kostprijs in Brazilië in 2004 45% lager dan in Nederland, in 2011 was dit nog 26%. In Brazilië zijn de kosten (onder andere arbeidskosten) de laatste jaren relatief sterk gestegen, maar de belangrijkste verklaring is de wisselkoers. Tussen 2004 en 2011 is de wisselkoers van de Braziliaanse munt meer dan 50% gestegen, waardoor de kostprijs uitgedrukt in euro's hoger wordt. Het verschil in kostprijs tussen Nederland en de VS is minder duidelijk afgenomen. Dit wordt vooral verklaard door de ontwikkeling van de wisselkoers van de dollar ten opzichte van de euro.

Kostprijs derde landen na slachten

Door de lagere arbeidskosten zijn de slachtkosten in Brazilië, Argentinië en Thailand duidelijk lager dan in de EU-landen. In deze landen zijn de slachtkosten 22 à 23 cent per kg geslacht gewicht (ter vergelijking in Nederland 35 cent). De kostprijs na het slachten is het laagst in Brazilië en Argentinië. In Nederland, de VS, Thailand, Brazilië en Argentinië was de kostprijs na slachten in 2011 respectievelijk 165, 132, 140, 119 en 118 cent per kg geslacht gewicht. Vermeld moet worden dat hierbij uitsluitend de kosten berekend zijn voor het slachten van de kuikens en niet de kosten voor het opdelen van de kuikens en het ontbenen van borstkappen. Worden de kosten van verdere verwerking meegerekend dan zal het voordeel voor Brazilië en Thailand verder toenemen. De uiteindelijke aanbiedingsprijs van kipfilet zal mede bepaald worden door de opbrengstprijis van de overige delen, zoals poten en vleugels.

Markt voor tussensegment vleeskuikens

In meerdere landen in Noordwest-Europa neemt de productie van tussensegment vleeskuikens toe. In Nederland zijn het vooral producten met een Beter Leven-kenmerk die in het tussensegment vermarkt worden (Volwaard en Puur&Eerlijk). Volgens de *Monitor Duurzaam Voedsel* was in 2011 het aandeel voor diervriendelijk geproduceerd pluimveevlees ruim 5% van de bestedingen in huishoudelijke aankopen van kippenvlees. In 2013 zijn in Nederland door de pluimveesector en de Nederlandse supermarkten afspraken gemaakt over de minimuminkoopspecificaties voor pluimveevlees. Het betreft afspraken op het gebied van duurzaamheid, inclusief dierenwelzijn, voor kip in het verssegment.

In Duitsland worden door de firma Wiesenhof, ingaande januari 2013, op 40 bedrijven scharrelvleeskuikens geproduceerd voor de Duitse markt. De regels zijn opgesteld door de Duitse dierenbescherming en verschillen van het Nederlandse Beter Leven-kenmerk. In het VK worden al vele jaren vleeskuikens geproduceerd volgens het Freedom Food-certificaat. Het marktaandeel in de aankopen is 5% voor Freedom Food en 7% voor vleeskuikens met buitenuitloop. De Freedom Food-regelgeving gaat minder ver dan de Beter Leven (één ster) eisen. Frankrijk kent naast de Label Rouge- de certifié vleeskuikens. Label Rouge heeft vooral in het segment van hele kip een groot marktaandeel, terwijl certifié in het segment van delen een substantieel aandeel heeft (18% in 2011). De houderij-eisen van certifié zijn weer afwijkend van de alternatieve houderijconcepten in Nederland, Duitsland en het VK.

SWOT-analyse

Alle kansen, bedreigingen, sterkten en zwakten onder andere genoemd in dit rapport kunnen worden samengevat in een zogenaamd SWOT-model (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats). Tabel 7.1 geeft een overzicht van de belangrijkste onderdelen in de SWOT voor de pluimveevleessector.

Tabel 7.1 SWOT-model pluimveevlees Nederland

<p>Sterkten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vakmanschap vleeskuikenhouders met goede technische resultaten - Structuur met gezinsbedrijven met inzet eigen arbeid en kapitaal door ondernemer - Lagere kostprijs Nederland in vergelijking met het VK, Frankrijk en Denemarken. - Middelgrote en grote slachterijen met goede en efficiënte ketenorganisatie - Afzet en vermarkten door slachterijen, mede door de gunstige ligging van Nederland voor de afzet van verse producten in omliggende landen. 	<p>Zwakten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mestafzetkosten zijn, in vergelijking met andere landen, een extra kostenpost. - Systeem van pluimveerechten en strikt vergunningenbeleid belemmeren bedrijfsvergroting - In Nederland zijn de kosten voor energie hoog, mede door de energieheffing - Op een aantal deelterreinen hebben Nederlandse bedrijven hogere kosten voor (onder andere milieu en dierenwelzijn)
<p>Kansen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toename consumptie van kuikenvlees in Nederland en Duitsland. - Export van gangbaar kuikenvlees naar Frankrijk en het VK. - Verbeteren samenwerking in ketens (onder andere broederijen en voerfabrieken) door partnership/allianties om efficiëntie verder te verhogen. - Verdere uitbouw van productie tussensegment kuikenvlees met afzet in Nederland en mogelijk export naar Duitsland en het VK. - Verhoging van het imago van het Nederlandse kuikenvlees met een hoger niveau van duurzaamheid (vooral voor dierenwelzijn en voedselveiligheid). - Verwaardiging van alle kipliden door product- en marktinnovaties en inspelen op de veranderende marktvraag van consumenten en voedingsindustrie. - In overleg met Nederlandse supermarkten produceren van een meer 'duurzame kip' die voldoet aan de nieuwe inkoopspecificaties. Naast welzijn en milieu kan hierbij de smaakcomponent mogelijkheden bieden voor verhoging van de vraag. 	<p>Bedreigingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verdere toename van de Duitse productie van kuikenvlees. - Toenemende concurrentie uit Oost-Europa (Polen en Roemenië). - Vermelding van herkomstaanduiding op etiket van pluimveevlees in combinatie met voorkeur voor binnenlands product in Duitsland en het VK. - Ziektedruk in Nederland met risico's voor diergezondheid en volksgezondheid (onder andere vogelgriep). - Vrijhandelsakkoorden met derde landen en verlaging van invoerheffing en/of verruiming van invoerquota. - Aanvullende wetgeving van de Nederlandse overheid met extra kosten voor bedrijven ten opzichte van andere EU-landen (bijvoorbeeld vermindering fijnstofuitstoot). - Maatschappelijk draagvlak staat onder druk met negatief imago voor gangbaar vleeskuiken. - Afbouw van organisaties die samenwerking in de keten bevorderen (productschap PPE) en zorgen voor goede tweedelijnsgezondheidszorg (GD). Een bedreiging indien geen vervangende structuur of voorziening beschikbaar komt.

Voor de pluimveesector is het van belang om de sterkten te combineren met de kansen. De sterke kanten van de Nederlandse sector zijn een lagere kostprijs, goed georganiseerde slachterijen en de gunstige ligging voor afzet van vers product. Dit biedt vooral mogelijkheden om meer kuikenvlees te exporteren naar het VK en Frankrijk. Het VK is van oudsher een importerend land en kent een grote vraag naar kipfilet. De mogelijkheden op deze markt zijn mede afhankelijk van de ontwikkeling van de wisselkoers euro ten opzichte van het Britse pond. De import van pluimveevlees in Frankrijk neemt de laatste jaren toe. Door in te spelen op de verschuiving in de markt naar kipdelen zijn er mogelijkheden voor de Nederlandse pluimveevleessector in zowel het gangbare segment als in het tussensegment.

In Duitsland is de eigen productie weliswaar toegenomen, maar gelijktijdig is ook de consumptie in Duitsland en de export van Duitsland toegenomen. Vooralsnog blijven er voldoende afzetmogelijkheden op de Duitse markt. Voor de komende jaren wordt verwacht dat de groei zal afvlakken tot 1% per jaar (Windhorst, 2013). De ruimte in de markt zal vooral bepaald worden door de ontwikkeling in de export van Duits pluimveevlees. Voor Nederland is het van belang in te spelen op de specifieke Duitse retailwensen, zoals versheid en productveiligheid. Ook voor het tussensegment kuikenvlees zijn er kansen op de Duitse markt. Verwacht wordt dat dit vooral 'business to business' zal plaatsvinden. Met andere woorden, het leveren van producten aan retailorganisaties volgens vooraf overeengekomen specificaties.

Voor de primaire sector zijn het strikte vergunningenbeleid en de pluimveerechten een belemmering bij de verdere bedrijfsontwikkeling. Omdat de Nederlandse vleeskuikenproductie door het dierrechtenstelsel niet kan groeien, halen Nederlandse slachterijen steeds meer vleeskuikens uit het buitenland. Zo kunnen de Nederlandse slachterijen voldoen aan de vraag naar pluimveevlees en kan de slachtcapaciteit optimaal benut worden. Gelijktijdig zijn de laatste jaren de mestafzetkosten fors gedaald. Bijna alle pluimveemest wordt geëxporteerd of wordt verbrand door BMC te Moerdijk. Bij meer ruimte voor bedrijfsontwikkeling en bedrijfsvergroting kunnen de vleeskuikenbedrijven beter inspelen op de toegenomen vraag naar vleeskuikens in het algemeen en vleeskuikens in het tussensegment in het bijzonder. Vooral bij een verdere verlaging van de bezetting en het gebruik van langzaam groeiende rassen is er extra behoefte aan staloppervlakte om zo het productievolume op peil te houden. Het is voor de sector van vitaal belang dat de bedrijven van de nationale, provinciale en gemeentelijke overheid ruimte krijgen voor bedrijfsontwikkeling.

Literatuur

ADAS, oktober 2012. Persoonlijke communicatie met John Newton van ADAS consultancy.

Boone, J.A en M.A. Dolman, juni 2010. Duurzame landbouw in beeld 2010. Rapport 105. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Wageningen.

Bracke, M, (editor), september 2009. Animal welfare in a global perspective. Wageningen UR Livestock Research. Report 240. Lelystad.

DB, juni 2011. Jaarrapport Beter Leven Kenmerk 2007-2010. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren. Beterleven.dierenbescherming.nl.
DB, 2012. Website: beterleven.dierenbescherming.nl

DLIB, 2012. Duurzame landbouw in beeld. www.duurzaamheidlandbouw.nl (januari 2013).

Ellen, H, F. Leenstra, R. van Emous, K. Groenenstein, J. van Harn, P. van Horne, I. de Jong, M.Kense, D.Mevius en J.A Wagenaar, augustus 2012. Vleeskuikenhouderijsystemen in Nederland. Een vergelijkende studie. Rapport 619. Livestock Research Wageningen UR. Lelystad.

Horne, P.L.M van, J. van Harn, J.H van Middelkoop en G.M.L Tacken, oktober 2003. Perspectieven voor een alternatieve kuikenvleesketen: Marktkansen voor een langzaam groeiend vleeskuiken. LEI rapport 2.03.20. Den Haag: LEI.

Horne, P. van en N. Bondt, mei 2006. Kostprijontwikkeling kuikenvlees 2004-2010. Basisjaar 2004. LEI Rapport 2.06.02. Den Haag: LEI.

Horne, P. van, maart 2009. Productiekosten van kuikenvlees. Een internationale vergelijking. LEI rapport 2009-004. Den Haag: LEI.

Horne, P. van, mei 2009. Onderzoek keuringskosten pluimveeslachterijen in enkele landen. Notitie LEI 31703. Den Haag: LEI.

Horne, P.L.M. van, C.P.A. van Wagenberg, M.A. Winter, R. Hoste, S.I. Senesi, M.M. Barilatti, M. Daziano, L.D.C. Martino en M.M.T. Becerra, 2010. The poultry and pig sector in Argentina: husbandry practice and animal welfare. Report 2010-005. The Hague: LEI.

ITAVI, november 2012. Results 2011. Institut Technique de l'aviculture. Performance Techniques et couts de production en Volailles de chair. Parijs.

ITAVI, oktober 2012b. Persoonlijke communicatie Pascale Magdelaine. Parijs.

MEG, 2012. MAG-Marktbilanz Eier und Gefluegel 2012. Eugen Ulmer KG. Stuttgart.

Meulen, H.A.B van der, W.H. van Everdingen en A.B. Smit, december 2012. Actuele ontwikkeling van resultaten en inkomens in de land- en tuinbouw in 2012. LEI rapport 2012-064. Den Haag: LEI.

MDV, mei 2011. Monitor duurzaam voedsel. Ministerie van Economisch Zaken, Landbouw en Innovatie. Den Haag.

Oosterkamp, E.B, B.Bremmer, R. Hoste en K.H. de Greef, augustus 2011. Verkenning van dierlijke tussensegmenten in onze buurlanden: Duurzaam varkensvlees, pluimveevlees en eieren. LEI rapport 2011-028. Den Haag: LEI.

Oosterkamp, december 2012. Persoonlijke mededeling. Wageningen.

PVE, april 2012. Vee, vlees en eieren in Nederland. Kengetallen 2011. Uitgave 2012. Productschappen Vee, vlees en eieren. Zoetermeer.

PVE, mei 2012b. Productschappen Vee, vlees en eieren. Marktinformatie pluimveevleessector. Marktflits. mei 2012.

Windhorst, 27 februari 2013. Persoonlijke mededeling. Vechta, Duitsland.

Websites

www.pve.nl Informatie IKB-kip

www.skal.nl Informatie biologische pluimveehouderij

www.smk.nl Eisen milieukeur certificaat

www.beterleven.dierenbescherming.nl Informatie Beter Leven-kenmerk pluimvee

www.tierschutzbund.de

www.privathof.de

www.fairmast.de

Bijlage 1

Productie en consumptie van pluimveevlees en kuikenvlees in enkele omliggende landen

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Duitsland						
Pluimveevlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	1.185	1.273	1.391	1.460	1.623	1.663
Invoer (1.000 ton)	407	457	434	460	491	462
Uitvoer (1.000 ton)	323	385	416	402	446	448
Verbruik (kg/hoofd/jaar)	16,7	17,8	18,3	18,8	18,7	18,9
Zelfverzorgingsgraad (%)	86	87	93	95	106	108
Kuikenvlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	749	826	868	911	1.022	1.090
Verbruik (kg/hoofd/jaar)	9,0	10,1	10,2	10,8	10,8	11,2
VK						
Pluimveevlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	1.535	1.460	1.462	1.458	1.573	1.590
Invoer (1.000 ton)	381	381	335	339	380	410
Uitvoer (1.000 ton)	258	291	278	258	270	295
Verbruik (kg/hoofd/jaar)	29,8	28	27,7	28	28,7	28,8
Zelfverzorgingsgraad (%)	85	90	95	94	93	93
Kuikenvlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	1.290	1.261	1.267	1.269	1.380	1.357
Verbruik (kg/hoofd/jaar)	23,5	22,5	22,2	22,4	22,8	22,6

Frankrijk						
Pluimveevlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	1.793	1.862	1.762	1.719	1.749	1.800
Invoer (1.000 ton)	211	255	279	310	346	370
Uitvoer (1.000 ton)	460	477	483	479	505	548
Verbruik (kg/hoofd/jaar)	23	24	23	23	23,5	23,7
Zelfverzorgingsgraad (%)	121	119	119	117	117	118
Kuikenvlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	886	993	1.009	1.027	1.042	1.076
Verbruik (kg/hoofd/jaar)	12,9	13,7	12,9	12,7	13,1	13,5
België						
Pluimveevlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	274	277	257	259	250	244
Invoer (1.000 ton)	138	140	155	157	171	199
Uitvoer (1.000 ton)	374	333	340	377	412	439
Verbruik (kg/hoofd/jaar)	17,5	18	18,7	18	17	16,8
Zelfverzorgingsgraad (%)	180	175	165	180	185	190
Kuikenvlees						
Brutoproductie (1.000 ton)	262	254	250	250	249	235
Verbruik (kg/hoofd/jaar) a)						
a) Voor kuikenvlees zijn deze gegevens niet beschikbaar. Bron: MEG, 2012.						

Bijlage 2

Methodie van kostprijsberekening

De kostprijs geeft de kosten weer die het maken van een eenheid product, in dit geval een kilogram kuikenvlees, met zich meebrengt. Hierbij wordt de continuïteit van het pluimveebedrijf als basis genomen, waarbij investeringen op basis van vervangingswaarde worden toegerekend aan het eindproduct. Voor een bedrijf dat maar één product voortbrengt is het bepalen van de kostprijs relatief eenvoudig. In deze studie wordt uitgegaan van professionele en gespecialiseerde bedrijven met vleeskuikens die uitsluitend gericht zijn op het produceren van kuikenvlees. Voor dergelijke bedrijven kunnen alle algemene en vaste kosten van het bedrijf worden toegerekend aan het eindproduct vleeskuikens.

De totale kosten voor het produceren van kuikenvlees is de som van de toegerekende en de niet-toegerekende (vaste) kosten. De totale kosten per opgezet kuiken worden vervolgens gedeeld door het aantal kilogrammen afgeleverd levend gewicht. Het resultaat is de kostprijs per kg levend gewicht. Tabel B2.1 geeft de opbouw.

Tabel B2.1	Opbouw van de kostprijs van kuikenvlees
	<i>Toegerekende kosten</i>
	Aankoop eendagskuiken
	Voederkosten
	Overig
	<i>Niet toegerekende kosten</i>
	Arbeid
	Huisvesting
	Algemene kosten
	<i>Totale kosten per opgehokt kuiken</i>
	<i>Totale kosten per kg levend gewicht</i>

Om te komen tot een kostprijsberekening zijn meerdere uitgangspunten nodig. De uitgangspunten zijn te verdelen in drie groepen, namelijk algemene, technische en financiële uitgangspunten. In tabel B2.2 staat een volledige lijst van alle uitgangspunten met daarbij tussen haakjes de bijbehorende eenheid. Op basis van deze uitgangspunten worden de totale kosten per opgezet kuiken berekend. Alle bedragen genoemd in deze studie zijn exclusief btw.

Voor de verschillende landen wordt als uitgangspunt genomen het professionele gespecialiseerde vleeskuikenbedrijf. De uitgangspunten voor technische resultaten en prijzen zijn gebaseerd op de situatie op deze bedrijven.

Tabel B2.2	Uitgangspunten voor de berekening van de kostprijs van kuikenvlees
	<i>Algemene uitgangspunten</i>
	- bedrijfsgrootte (aantal kuikenplaatsen)
	- kuikens per arbeidskracht (aantal kuikenplaatsen)
	- afschrijvingstermijn van de stal (jaren)
	- afschrijvingstermijn van de inventaris (jaren)
	- rente (percentage)
	- onderhoud stal (percentage van investering per jaar)
	- onderhoud inventaris (percentage van de investering per jaar)
	- algemene bedrijfskosten (euro per jaar)
	- arbeidsvergoeding (euro per uur)
	<i>Technische uitgangspunten</i>
	- lengte productieperiode (dagen)
	- lengte leegstandsperiode (dagen)
	- levend eindgewicht per kuiken (gram)
	- voederconversie (kg voer/kg vlees)
	- bezetting (aantal kuikens per m ² staloppervlakte dag 1)
	- eindgewicht van de kuikens (gram)
	- uitval (percentage)
	<i>Financiële uitgangspunten</i>
	- investering stal (euro per m ² oppervlakte)
	- investering inventaris (euro per m ² oppervlakte)
	- voerprijs (euro per 100 kg)
	- prijs eendagskuiken (euro per stuk)
	- mestafzetkosten (euro per ton mest)
	- afleverkosten (euro per kuiken)
	- gezondheidszorg (euro per kuiken)
	- elektriciteit (euro per kuiken)
	- verwarmingskosten (euro per kuiken)
	- overige toegerekende kosten (euro per kuiken)

LEI Wageningen UR ontwikkelt voor overheden en bedrijfsleven economische kennis op het gebied van voedsel, landbouw en groene ruimte. Met onafhankelijk onderzoek biedt het zijn afnemers houvast voor maatschappelijk en strategisch verantwoorde beleidskeuzes.

LEI Wageningen UR vormt samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR, Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

Meer informatie: www.wageningenUR.nl/lei

